

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Kůsová

PRAHA 2011

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

POZNÁVÁME SVOU VLAST

Exploring our country

Bakalářská práce

VERONIKA KŮSOVÁ

**Vychovatelství
Kombinované studium**

Vedoucí práce: PaedDr. Marie Hanzová, CSc.

PRAHA 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
PaedDr. Marie Hanzové, CSc.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 7.4. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PaedDr. Marii Hanzové, CSc. za vedení práce,

Jaromíru Hanzlíkovi za poskytnutí fotografií a výběr lokalit,

Mgr. Darje Kocábové za konzultace ve Státním okresním archivu Břeclav se sídlem
v Mikulově

a Ing. arch. Milanovi Němcovi za poradenství v oblasti cyklistiky.

Anotace v českém jazyce

Práce se zabývá činnostmi, které úzce souvisejí s oblastí kulturní propedeutiky, ale také obecné pedagogiky, tělesné výchovy a dalších příbuzných oborů důležitých pro celkový rozvoj osobnosti žáků základních škol a dětí všeobecně. Autorka vychází z letité osobní zkušenosti, ať už z vlastní rodiny, či z pedagogické praxe. Cílem práce je přiblížit široké pedagogické, ale i laické veřejnosti jeden ze způsobů, jak nenásilnou a zajímavou formou představit dětem kulturní a vlastivědné dědictví naší země, učit je vážit si vlastního národa a vytvořit si vlastní kulturně společenskou identitu. Těžištěm práce je detailní itinerář cyklistických výletů na Šumavu, na jižní Moravu a do Polabí, který obsahuje jak náměty k poznávání místních kulturních památek a přírodních zajímavostí, tak návrhy, čím tyto cesty dětem zpříjemnit a oživit.

Klíčová slova

kulturní propedeutika

metoda

cykloturistika

cyklostezka

geocaching

mapa

památky

trasa

výlet

Anotace v anglickém jazyce

The work deals with activities related to the areas of cultural propaedeutics, pedagogy, physical education and other related subjects important for general development of personality of school-children and children in general. The author draws on long personal experience as both a parent and a teacher. The work aims to present the wider pedagogical community and also the general public one of ways to show children the cultural heritage of our country, teach them to value their own nation and form their own cultural identity. The main part of the work is a detailed itinerary of cycling trips to Šumava, south Moravia and Labe region containing an assortment of local cultural sights and natural landmarks and suggestions how to make these trips interesting for the children.

Klíčová slova v anglickém jazyce

cultural propaedeutics

method

cycling

bicycle path

geocaching

map

cultural sights

itinerary

tour

OBSAH

ÚVOD	. . . . .	.8
1 GEOCACHING	. . . . .	11
1.1 MAPOVÉ PODKLADY	. . . . .	11
1.2 CO JE TO GEOCACHING	. . . . .	11
1.3 JAK VZNIKL GEOCACHING	. . . . .	12
1.4 ZÁKLADNÍ VYBAVENÍ	. . . . .	12
1.5 VYBAVENÍ PRO GEOCACHING	. . . . .	12
2 LOKALITY	. . . . .	14
2.1 ŠUMAVA – LIPENSKO	. . . . .	14
2.1.1 1. den: Výlet podél Schwarzenberského kanálu	. . . . .	15
2.1.2 2. den: Výlet kolem Lipenské přehrady	. . . . .	16
2.2 LEDNICKO-VALTICKÝ AREÁL A BŘECLAVSKO	. . . . .	17
2.2.1 1. den: Nejjižnější bod Moravy a trojmezí Česko/Rakousko/Slovensko	. . . . .	18
2.2.2 2. den: Valtice – Hlohovec – Lednice – Valtice	. . . . .	20
2.2.3 3. den: Lanžhot – Mikulčice – Lanžhot	. . . . .	23
2.2.4 4. den: Valtice – Mikulov – Sedlec – Valtice	. . . . .	24
2.2.5 5. den: Valtice – Janův Hrad – Lednice – Poštorná – Valtice	. . . . .	27
2.3 LABE OD PRAMENE DO HŘENSKA	. . . . .	28
2.3.1 1. den: Pramen Labe	. . . . .	30
2.3.2 2. den: Vrchlabí – Hostinné – Dvůr Králové – Jaroměř	. . . . .	31
2.3.3 3. den: Jaroměř – Hradec Králové – Pardubice	. . . . .	34
2.3.4 4. den: Pardubice – Přelouč – Kolín	. . . . .	39

2.3.5	5. den: Kolín – Poděbrady – Čelákovice	41
2.3.6	6. den: Čelákovice – Mělník	44
2.3.7	7. den: Mělník – Ústí nad Labem	47
2.3.8	8. den: Ústí nad Labem – Děčín – Hřensko	50
2.4	PODKRKOŇSKO – PODZVIČINSKO	51
2.4.1	1. den: Mostek – Les Království – Dvůr Králové – Betlém – Stanovice	52
2.4.2	2.den: Mostek – Pecka – Zvičina – Mostek	53
2.4.3	3. den: Úpice – Babiččino údolí – Česká Skalice	53
2.4.4	4. den: Dvůr Králové – Kuks – Dvůr Králové	54
2.5	ČTYŘMI SVĚTOVÝMI STRANAMI NA KONEC ČESKA	54
2.5.1	Nejvýchodnější bod ČR a trojmezí Česko / Polsko / Slovensko	55
2.5.2	Nejsevernější bod ČR, nejsevernější obec	56
2.5.3	Nejzápadnější bod ČR a trojmezí Česko / Sasko / Bavorsko	58
2.5.4	Nejjihnější bod ČR	58
2.5.5	Další doporučené význačné body	59
2.5.6	Nejvyšší hory velkých pohoří dosažitelné na kole	60
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.	63

PŘÍLOHY

DOPORUČENÉ VYBAVENÍ

ZÁSADY BEZPEČNÉ JÍZDY

FOTODOKUMENTACE

UKÁZKA PLÁNOVÁNÍ VÝLETU POMOCÍ ON-LINE MAP NA
SERVERU CYKLOSERVER.CZ

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila téma „Poznáváme svou vlast“. Má to několik důvodů. Toto téma spojuje několik zajímavých, a z mého pohledu důležitých disciplín, z nichž může vzniknout komplexní celek zahrnující nejen oblasti kulturní propedeutiky (které jsou pro tuto práci stěžejní), ale také obecné pedagogiky, tělesné výchovy a dalších příbuzných oborů důležitých pro celkový rozvoj osobnosti žáků základních škol a dětí všeobecně. Dále jsem si toto téma zvolila proto, že mám z této oblasti letitou osobní zkušenost, ať už z vlastní rodiny, či mé pedagogické praxe. Níže popsané zkušenosti nejsou pouhou teorií, ale také ověřenou několikaletou osobní praxí. V neposlední řadě byl důvodem výběru tématu osobní vztah k popisovaným činnostem a pocit, že by se tento vztah mohl kladně projevit v této bakalářské práci.

Důležitým faktorem je rozvoj přirozeného ekologického citění dětí. Jedná se o nenásilný způsob, jak dětem bezprostředně přiblížit základy ekologického chování. Je dobré je seznámit s tím, proč je právě jízdní kolo ideálním a efektivním dopravním prostředkem.

Cyklistika je udržitelná forma dopravy. Pořizovací náklady jízdního kola nemusí být vysoké. I v případě, že má jízdní kolo každý člen rodiny, jsou nižší než náklady na pořízení automobilu. Také náklady na výstavbu a údržbu dopravní infrastruktury pro cyklistickou dopravu jsou v porovnání s náklady na budování a udržování silniční sítě či infrastruktury městské hromadné dopravy relativně nízké. Navíc má rodina menší ekologickou stopu. Při provozu nezpůsobuje žádné emise a je zřejmé, že i při započítání externích nákladů celého životního cyklu má jízdní kolo mnohem menší dopad na životní prostředí než automobil. Pominout nelze ani fakt, že jedno jízdní kolo zabere plochu asi 1 m², což je asi 8 % plochy, kterou potřebuje osobní automobil.

Nedílnou součástí je důraz kladený na zdravý životní styl. Cyklistika je stejně prospěšná jako plavání. Jezdí-li člověk každý den na kole alespoň 15 minut (to znamená na vzdálenost 3–6 km), prospěje to jeho fyzickému i duševnímu zdraví. Do vzdálenosti 5 km je kolo také prokazatelně rychlejší než auto. Při jízdě na kole průměrnou rychlostí 15 km/h spálí tělo asi pětkrát více kalorií v porovnání s klidovým stavem. Výhody kola ocení i osoby s nadváhou. Jízda na kole totiž nezatěžuje klouby tak jako chůze nebo

běh. Používání kola jako dopravního prostředku spojí dopravu s prospěšnou fyzickou aktivitou a zábavou. Pokud jde o znečištěné ovzduší, jízda podél frekventované silnice na kole je zdravější než cesta autem. Vzduch v autech více znečištěn než venkovní vzduch, který dýchají cyklisté. Jízda na kole má blahodárny vliv na lidskou psychiku. (zdroj: www.nakole.cz)

Pro děti jde o zkušenost, že mohou překlenout poměrně velkou vzdálenost samostatně, bez jakéhokoliv dopravního prostředku, který používá pro svůj pohon benzin, naftu či jiná neekologická paliva. Ekologie je zároveň odpovědí na otázku, proč právě na kole. Navíc se jedná o výbornou volnočasovou aktivitu, které se děti mohou věnovat i mimo rámec školy či družiny. Jízda na kole podporuje fyzický i psychický rozvoj dětí, zlepšuje jejich kondici a představuje další z možností poznávání naší země. Spojení tělesné aktivity, kterou představuje jízda na kole, a poznávání kulturně historických památek tak představuje ideální prostředek k trávení volného času, kde děti získávají cenné vědomosti a zkušenosti naprosto nenásilnou a přirozenou formou. Získané zkušenosti dětem zůstávají a je velká šance, že je tento způsob poznávání zaujme natolik, že se mu budou věnovat i v budoucnosti.

Nesmím opomenout motivaci dětí, která je pro akci podobného typu klíčová. Pokud program nebude dostatečně pestrý a pro děti zajímavý, nebude je bavit a kýžený pedagogický efekt se nedostaví. Při přípravě podobného programu je naprosto nutné předem vědět, jakým způsobem chceme děti motivovat. V našem případě šlo především o stanovování kratších cílů, kde byl slíben čas na odpočinek, hry nebo návštěvu kulturní památky. Právě krátkodobé cíle se osvědčily jako motivační prostředek. Památky, které chceme navštívit, musí být pečlivě vybrány s ohledem na věk dětí. Zavedli jsme cestovní deník, do kterého dětem zapisujeme naše výlety. Děti do deníku sbírají turistická razítka, lepší vstupenky z navštívených hradů, zámků, muzeí.

Právě kombinaci výše popsaných faktorů považuji při organizování podobné akce za velmi důležitou.

Cílem mé práce je přiblížit široké pedagogické, ale i laické veřejnosti jeden ze způsobů, jak nenásilnou až nenápadnou formou přibližovat dětem kulturní a vlastivědné dědictví naší země, učit je vážit si vlastního národa a vytvořit si vlastní kulturně

společenskou identitu. Jde zde o naplnění známého rčení „I cesta může být cíl“ a prostředek výchovy a vzdělávání se stává i jeho obsahem. Primární pro naplnění podstaty tohoto snažení je probudit v dětech touhu po objevování, získávání zážitků, vědomostí, při jejichž realizaci si vytváří vlastní povědomí o kulturním dědictví naší země. Výstupem této práce by měl být jakýsi manuál, který může posloužit jako konkrétní, ne však univerzální návod, jak detailně připravit takovýto program pro děti ze školních družin, domovů dětí a mládeže, v rámci dětských táborů atd.

Akcí, z nichž pocházejí moje zkušenosti, se v průběhu posledních pěti let obvykle účastní 4–5 rodin s dětmi. Věk dětí uvádím současný:

Naše rodina, děti 11 a 8 let.

Rodina L, tři děti ve věku 12, 8 a 5 let.

Rodina S, dvě děti 8 let a 4 roky.

Rodina Č, dvě děti 7 let a 4 roky (starší dítě postižené).

Rodina V, dvě děti ve věku 6 let a 3 roky.

Za posledních pět let tedy máme zkušenosti s dětmi ve věku od 1 do 12 let. Děti mladší jednoho roku se výprav nezúčastňovaly.

Děti v průběhu let absolvovaly následující cyklistický vývoj:

Od 1 roku do 3 až 4 let ve vozíku.

Od 3 až 4 let do 5 let na tyči.

Od 5 let samostatně, tyč v záloze.

Děti by měly být schopny samostatně ujet denně 40–50 km v převážně rovinatém terénu. Menší děti mohou jet za rodičem na tažné tyči, případně ve vozíku. Místo technicky náročnějších úseků bude v takovém případě zvolena alternativní trasa po zpevněné komunikaci.

1. GEOCACHING

1.1 MAPOVÉ PODKLADY

Česká republika je velice dobře zmapována pro pěší turisty i cykloturisty. Osvědčené jsou především dva druhy map – zelené mapy KČT v měřítku 1:50 000 a cyklomapy Shocart v měřítku 1:60 000.

Mapy KČT jsou sice primárně určeny pro pěší, ale v novějších verzích jsou vyznačeny i cyklostezky. Cykloturistické mapy Shocart naopak obsahují v první řadě cyklostezky značené i neznačené (tzv. doporučené), neopomíjejí však ani turistické značení. Zpravidla postačí jedna z uvedených map, osvědčilo se ovšem oba typy map kombinovat a spojit tak jejich výhody. Při plánování delších výprav lze rovněž využít Cykloatlas on-line na serveru cykloturistika.cz.

1.2 CO JE TO GEOCACHING

Geocaching je novodobá turistická hra, jejímž smyslem je hledat na neznámém místě schránku – cache, dříve uloženou jiným účastníkem. Informace o jejím umístění se souřadnicemi jsou zveřejněny na internetu a cílem je objevit ji za pomoci GPS navigátoru. Ukrytá schránka obsahuje nejružnější předměty a úspěšný nálezce má možnost si některé odnést, ovšem výměnou za jiný vložený předmět. O své úspěchy se může dělit na stránkách zaměřených na geocaching, například www.geocaching.cz a www.poklady.com. Geocaching má v České republice také svou internetovou encyklopedii – wiki.geocaching.cz –, kde si lze opatřit veškeré informace o tom, jak se do hry zapojit, a řadu zajímavostí o ní.

1.3 JAK VZNIKL GEOCACHING

Na počátku geocachingu stálo rozhodnutí vlády Spojených států odstranit umělou odchylku zanesenou do signálu GPS, čímž se přesnost satelitního systému zvýšila řádově o několik metrů. Úprava byla zavedena 1. května 2000 a již druhý den jistý Dave Ulmer publikoval na Usenetu informaci o možné celosvětové hře Stash Game (původní název pro geocaching). Další den vytvořil první cache a její souřadnice umístil na internetu. Od této doby začala obliba geocachingu vzrůstat a dnes je po celém světě několik set tisíc schránek, z toho zhruba 6 tisíc se nachází v České republice.

1.4 ZÁKLADNÍ VYBAVENÍ

První podmínkou pro zapojení se do geocachingu je přístup k internetu. Bez něj není možné dozvědět se o místech, kde se cache nacházejí, a zjistit jejich přesné souřadnice. Informace o pokladech lze získat po registraci na stránkách www.geocaching.com. Zde je možné zadat vyhledávání cache podle země (včetně České republiky) nebo mnoha dalších kritérií. U českých keší jsou uvedeny i odkazy na portál mapy.cz, podle nichž si snadno uděláte představu, v jakých místech se daný poklad nachází. Pátrat po něm samozřejmě můžete i v případě, že žádné GPS zařízení nevlastníte, pátrání je však potom výrazně obtížnější a ztrácí část svého kouzla.

1.5 VYBAVENÍ PRO GEOCACHING

Pro geocaching je tedy lépe být vybaven GPS přijímačem, nejlépe turistickým navigátorem. Vhodným prostředkem je i mobilní telefon nebo kapesní počítač

s patřičným softwarem. Důležité je, aby program uměl vyhledávat body podle zadaných souřadnic a zobrazoval kompas se šipkou, která hledače směřuje k cíli. Nevhodné jsou naopak klasické autonavigace, které tuto funkci postrádají a pátrání s nimi je velice obtížné.

Věnujeme-li přípravě dostatek času a pečlivě si prostudujeme všechny dostupné informace, jak se dá ke keši dostat, úspěch je velmi pravděpodobný. Záleží především na složitosti terénu a typu skrýše – na oficiálních stránkách bývají označeny jednou až pěti hvězdičkami. Velikost schránky je různá, od malých krabiček až po větší schránky. Tvoří je pevný obal, aby byly chráněny před přírodními vlivy. Ve schránce obvykle najdeme drobné předměty jako figurky, mince apod. Úspěšný nálezce si může jeden předmět vzít a jiný na oplátku vložit. Důležitou součástí cache je tzv. logbook – zápisník, sloužící k zaznamenání data a času nálezce, případně krátké poznámky o s ním spojených zážitcích.

Osvědčilo se souběžné použití více GPS přístrojů; děti při hledání rády soutěží.

2 LOKALITY

2.1 ŠUMAVA – LIPENSKO

Šumava je rozsáhlé pásemné pohoří, které se táhne podél jižní hranice České republiky v prostoru mezi Vyšebrodským a Všerubským průsmykem. Začíná nedaleko Vyššího Brodu a končí asi 20 km západně od Klatov u obce Všeruby. Je pramennou oblastí nejznámější české řeky Vltavy a pramení zde i její významný levostranný přítok Otava.

Toto rozsáhlé, asi 120 km dlouhé pohoří je rozložené po obou stranách státní hranice ČR s Německem a Rakouskem. Jeho šířka dosahuje i s podhůřím přibližně 45 km.

Nejvyšším vrcholem pohoří je 1457 m vysoký Velký Javor (Grosser Arber), který leží na německé straně Šumavy nedaleko Železné Rudy. Nejvyšším vrcholem na české straně je Plechý nad začátkem Lipenské přehradní nádrže, vysoký 1378 metrů.

Šumava je mimořádně cenná a člověkem zatím málo dotčená přírodní krajina. Proto byla na jejím území vyhlášena celá řada přírodních rezervací, které od roku 1963 zahrnují do svého chráněného území nově vyhlášená CHKO Šumava (CHKOŠ). V její nejcennější části byl roku 1991 vyhlášen národní park. Ten společně s ochranným pásmem, které je tvořeno zbytkem CHKOŠ, pokrývá většinu území Šumavy.

Jednou z nejvhodnějších oblastí pro cykloturistiku je Lipensko. Zatímco sportovci dávají přednost vyjížděním v kopcích, rodiny s dětmi uvítají mírnější sklony v této oblasti obvyklé. Na pravém břehu přehrady jsou cyklostezky zcela prosté aut, bývalé signální cesty v lesích mívají uspokojivě kvalitní asfaltový povrch.

2.1.1 1. den: Výlet podél Schwarzenberského kanálu – celková délka 40 km

Schwarzenberský kanál je unikátní vodní dílo. Jde o plavební kanál spojující povodí Vltavy a Dunaje a s délkou 44 km nejdelší stoku pro plavení dřeva v českých zemích. Vybudován byl v letech 1789–1822 na česko-rakousko-bavorském trojmezí podle projektu schwarzenberského lesního inženýra Josefa Rosenauera a umožňoval plavbu klád až 24 metrů dlouhých. Pravidelná plavba byla ukončena roku 1891, definitivní ukončení provozu následovalo v roce 1932.

Cyklostezka podél Schwarzenberského kanálu je jednou z nejpříjemnějších tras na Lipensku. Umožňuje ujet desítky kilometrů zcela mimo silniční provoz a navíc po rovině, což je pro výlety s dětmi ideální.

Ideálním nástupním místem na okruh je parkoviště na horním konci Nové Pece, odkud se krátkým stoupáním dostaneme přímo ke Schwarzenberskému kanálu.

Hned na prvních kilometrech, na rozcestí Rosbach, se nachází první zajímavost – akvadukt. Cyklostezka zde společně s plavebním kanálem překlenuje místní potok.

O několik kilometrů dále narazíme na Rosenauerovu kapličku. Pro první zastávku je příhodná obec Jelení, kde je možné navštívit expozici o Schwarzenberském kanálu a občerstvit se. Nad osadou můžeme obdivovat tunel s kamenicky zdobenými portály – kanál zde prochází horou.

Zdatní cyklisté mohou pokračovat až k samému počátku kanálu, kde se nachází Rosenauerův pomník, ostatní si mohou okruh zkrátit odbočkou od kanálu do údolí. Zelené mapy KČT obsahují velice dobře vyznačené zpevněné cesty a kterákoli z nich, ať už turisticky značená nebo neznačená, směřuje do údolí a napojuje se na asfaltovou cestu mezi Novým Údolím a Stožcem.

Rozhodneme-li se absolvovat celou trasu až k pomníku, sjedeme do Nového Údolí zde a ocitneme se přímo na hraničním přechodu do Haidmühle. V letním období se tu můžeme setkat s další zajímavostí, nejkratší mezinárodní železnicí světa. V době totality zde byla trať ukončena, na německé straně byla snesena a místo kolejí byla vybudována cyklostezka. Zachován byl pouze násep a most přes samotnou hranici o délce asi 100

metrů, kde je možno se svézt napodobeninou parního vlaku. V odstavených vagonch na konečné stanici se nachází skromné Muzeum železné opony.

Celý následující úsek až do Stožce vede z mírného kopce podél Studené Vltavy. Ve Stožci je další příležitost k občerstvení. Dále pokračujeme přes Černý Kříž zpět do Nové Pece po kvalitním asfaltovém povrchu naprosto bez provozu. Před Novou Pecí sledujeme krásné meandry Vltavy, kde již můžeme pozorovat vzednutí Lipenské přehrady.

Geocaching na cestě:

Pamatny strom Nove Udoli, Vyhled na Smrcinu, Mosty, Cerny Kriz, Inline stezka

2.1.2 2. den: Výlet kolem Lipenské přehrady – celková délka 50 km

Po bývalých signálních cestách lze absolvovat výlet zcela mimo automobilový provoz. Cesta podél přehrady je navíc téměř po rovině, pouze směrem ke Schwarzenberskému kanálu je nutné překonat mírné převýšení. Opět je možné si cestu v několika místech zkrátit a přizpůsobit tak v případě potřeby délku výletu. Trasa vede opuštěným územím, které bylo dříve pohraničním pásmem bez stálých obyvatel, dostatečná zásoba jídla a pití je proto tentokrát nezbytná.

Vhodným výchozím bodem je Frymburk. Vítaným zpestřením začátku výletu je jízda místním přívozem na protilehlý břeh. Přívoz vede do obce Frýdava (z původního německého názvu Friedberg), odkud se již vydáme podél břehu a rakousko-české hranice k rozcestí U Korandy. Zde si lze povšimnout pomalu zarůstajícího lesního průseku, který je pozůstatkem „železné opony“. Tudy byl podél signální cesty veden plot z ostatých drátů pod elektrickým napětím.

Na tomto rozcestí se také opět ocitáme u Schwarzenberského kanálu, a to na dalším zajímavém místě – kanál zde kříží významné evropské rozvodí, hranici mezi povodími Labe a Dunaje. Odsud kanál prudce klesá směrem k Dunaji, po němž bylo dřevo ze Šumavy plaveno do Vídně.

Trasa dále pokračuje proti proudu Schwarzenberského kanálu. Po dvou kilometrech vstoupíme u Ježové na území Rakouska. Cyklostezka kopíruje plavební kanál, který byl

ovšem na rakouské straně většinou zasypán. Udržovány jsou jen tzv. smyky a významná křižení s potoky. K záchraně Schwarzenberského kanálu na české straně v téměř celém rozsahu paradoxně přispěla izolace pravého břehu Vltavy v uzavřeném hraničním pásmu. Kanál sice postupně chátral, nebyl však nikde zasypán, a proto mohl být v devadesátých letech poměrně snadno obnoven v téměř celém rozsahu.

U Ježové kanál přechází z jednoho státu do druhého a stal se zde tak symbolickým místem, kde se konají přeshraniční oslavy a ukázkové dny s plavením dřeva.

Na naše území se trasa výletu vrací až u Zadní Zvonkové, odkud se vrátíme zpět k přívozu ve Frýdově.

Geocaching na cestě:

Jezova / Iglbach, Kanalstraße, Zadní Zvonkova – offset cache, Frymburk, Stara sklarna Josefthal, Neviditelny les (Invisible forest)

2.2 LEDNICKO-VALTICKÝ AREÁL A BŘECLAVSKO

Lednicko-valtický areál je koncepčně upravený krajinný celek, jehož rozsah je unikátní i ve světovém měřítku. Od roku 1996 je zapsán na seznam památek UNESCO. Celá oblast, ležící u Břeclavi na pomezí Moravy a Dolního Rakouska, byla v průběhu 18. a 19. století knížecím rodem Lichtenštejnů upravena do podoby přírodního parku.

Jádrem areálu jsou obce Valtice a Lednice, obě s významnými zámky. Valtice se v 60. letech 16. století, kdy Lichtenštejní prodali mikulovské panství, staly sídlem rodu. Ve druhé čtvrtině 17. století v blízkosti původní renesanční stavby vzniká podle projektu Giovanniho Giacoma Tencally manýristický zámek, který byl později barokizován podle návrhu významného architekta Johanna Bernharda Fischera z Erlachu. Podobný vývoj, následovaný v 19. století novogotickou přestavbou, má za sebou zámek v Lednici, jemuž připadla úloha letního sídla.

Významným kompozičním prvkem celého areálu jsou jeho hlavní komunikační osy, uspořádané do typicky barokního schématu trojzubce. Jedná se o několikakilometrové zcela přímé aleje, rozbíhající se paprskovitě z Valtic, které jsou těžištěm urbanistické kompozice – Bezručova alej se silnicí do Lednice, Ladenská alej procházející krajinou k Dyji a silnici na Břeclav.

Tato struktura je doplněna dalšími významnými krajínovými celky, jako jsou Lednické rybníky a uměle vysázený Boří les mezi Valticemi a Břeclaví. Areál zahrnuje také část lužních lesů podél toku Dyje. V krajině je mimo hlavní sídla roztroušena řada drobnějších staveb, tzv. saletů. Sloužily většinou jako letní nebo lovecké záměčky, vyhlídkové stavby apod.

Krajina je zde pouze mírně zvlněná, navíc protkaná hustou sítí bezpečných cyklostezek, a proto ideální pro výlety s dětmi (zdejší týdenní pobyt jsme strávili s dalšími rodinami s dětmi ve věku 1–8 let, všechny výlety byly zvládnutelné i pro nejmladší). Cyklostezky jsou vedeny většinou mimo silnice, takže se děti mohou pohybovat volně. Samotný areál i jeho širší okolí zároveň nabízí velké množství zajímavých turistických cílů.

Vhodným výchozím bodem jsou Valtice, které leží ve středu dané oblasti a zároveň poskytují zázemí pro delší pobyt.

2.2.1 1. den: Nejjižnější bod Moravy a trojmezí Česko / Rakousko / Slovensko – celková délka 45 km

Nejjižnější bod Moravy je současně česko-slovensko-rakouským trojmezím. Leží na soutoku významných řek Dyje a Moravy v lužních lesích protkaných jejich bočními a slepými rameny. Cestou k němu navštívíme jednu ze stavebních památek Lednicko-valtického areálu – zámek Pohansko.

Vzhledem ke vzdálenosti (15 km vzdušnou čarou) a sítí bezpečných a pohodlných cyklostezek, vedoucích jižním směrem, je logickým nástupním místem výletu Břeclav.

Prvním pozoruhodným místem na trase je Pohansko. V rámci úprav na svém panství zde v lužních lesích na levém břehu Dyje v letech 1810–1811 Lichtenštejnové

vybudovali monumentální, architektonicky cennou empírovou jednopodlažní budovu loveckého zámku. Nedaleko zámku leží bývalé velkomoravské hradiště, kde od roku 1958 probíhá archeologický výzkum.

Cesta z Pohanska na jih vede po signální cestě mezi loukami, lužními lesy a protipovodňovými hrázemi. Nejde již sice o oficiálně vyznačenou cyklostezku, dostatečná orientace je však zaručena místním značením. Lužní lesy představují typ krajiny, který není na většině našeho území obvyklý a nabízí řadu pozoruhodných scenérií. Další u nás jinde nevídanou zajímavostí jsou ropné vrty, jichž po cestě několik mineme. Samotné trojmezí je nedostupné – státní hranice vedou středem říčních koryt a nezbývá než se spokojit s pohledem z ostrohu na soutoku Moravy a Dyje. S relativní opuštěností a nedotčeností naší dlouho přísně uzavřené strany hranice zajímavě kontrastuje výhled na lehce bizarní stavby rybářských chat na rakouském břehu.

Pro návrat do Břeclavi lze zvolit opět přímou a přehlednou signálku, nebo zajímavější, ale orientačně náročnější trasu po menších lesních cestách, klikatících se mezi slepými rameny.

Zdroj: www.breclav.org

Geocaching na cestě:

Byli jsme a budem/ We were and we will GCWPP2

Šest kešeru/Six cachers GCWPPN

BIKE-Pohansko-Soutok GC142C4

Hotel Hvezda GC1B1FV

Staresina GC1T6VB

Breclavske mosty / Breclav bridges GC1W569

Nejvetsi habr na svete GC24T7B

Neprojdou! Leda by propluli... GC2BQ4N

Soutok GCJB0B

2.2.2 2. den: Valtice – Hlohovec – Lednice – Valtice – celková délka 36 km

Zvolený okruh je veden převážně v hranicích samotného Lednicko-valtického areálu. Hlavním cílem je Lednický zámek s přílehlým parkem, cestou do Lednice a zpět budeme projíždět koncepčně upraveným krajinným zázemím areálu a navštívíme některé z tzv. saletů. Úvodní část cesty do Hlohovce k Hraničnímu zámečku je nutné absolvovat po silnici, zbytek trasy je již naplánován po polních a lesních cestách.

Hraniční zámeček je klasicistní stavba na západním kraji Hlohoveckého rybníka postavená v letech 1826–1827. Svůj název získal proto, že jeho středem procházela zemská hranice mezi Rakouskem a Moravou (Valticko bylo k ČSR přičleněno až roku 1920), tvořená potokem protékajícím dvoranou stavby. Nad hlavní římsou je nízká atika s nápisem: „Zwischen Österreich und Mähren“ (Mezi Rakouskem a Moravou). Z balkonu prostředního sálu je výhled na Hlohovecký, Prostřední a Mlýnský rybník. Ty byly původně rybníkem jedním o výměře 261 ha, který byl postavením silnice z Valtic do Lednice rozdělen na dva a později zřízením železniční trati z Břeclavi do Lednice na tři.

Od Hraničního zámečku pokračujeme podél břehu Hlohoveckého a Prostředního rybníka do Lednice. Romantický novogotický zámek Lednice stojí v nádherném prostředí tvořeném okrasnými zahradami a přírodním parkem doplněným romantickými stavbami a velkým rybníkem s ostrovy. Od roku 1370 se tu pevně usadili Lichtenštejnové a s výjimkou krátké přestávky v 16. století zůstala Lednice v jejich rukou až do konce druhé světové války.

Kolem roku 1220 je na místě zámku doložena gotická tvrz s dvorcem, v 16. století byl postaven renesanční zámek ve stylu italských vil a tehdy byla také založena zahrada. Později byla Lednici určena úloha letní rezidence rodu Lichtenštejnů. V letech 1632–33 proběhla na zámku přestavba, kterou pravděpodobně vedl architekt Giovanni Giacomo Tencalla. Na konci 17. století byl na severozápadní straně zámeckého parku vystavěn, podle projektu Johanna Bernharda Fischera z Erlachu, barokní komplex jízdáren a koníren. Dnešní vzhled vtiskla zámku přestavba z let 1846–1858, kdy byl

zámek nově upraven v tehdy moderním novogotickém slohu podle projektu Jiřího Wingelmüllera.

V letech 1843–45 byl postaven 92 m dlouhý, 13 m široký a 10 m vysoký skleník s litinovou konstrukcí, projektovaný Angličanem P.H. Desvignesem.

Dokonalým rámcem zámku se skleníkem je francouzská zahrada a rozsáhlý krajinářský park s unikátní sbírkou stromů a četnými romantickými stavbami, z nichž nejvíce vyniká minaret, ojedinělá architektonická památka vystavěná podle projektu Josefa Hardmutha v letech 1797–1804. Na začátku 19. století byl před zámkem vyhlouben rybník, ve kterém bylo navrženo 16 ostrovů, některé jsou propojeny mosty.

V areálu samotných zámeckých zahrad není jízda na kole povolena, prohlídku včetně návštěvy Minaretu proto absolvujeme pěšky, nebo využijeme nabídky lodní dopravy po Zámeckém rybníku.

Zpáteční cesta po červené značce přes hráz Prostředního rybníku a přes Boří les ukazuje další tvář areálu s lesními cestami vedenými v přímých širokých průsecích a stavbami saletů rozmístěnými na umělých mýtinách. Navštívíme tři salety – chrám U tří grácií, kapli sv. Huberta a zámeček Rendez-vous – a do Valtic se vrátíme Ladenskou alejí.

Chrám U tří Grácií je klasicistní stavba, která byla vystavěna v letech 1824–1825 Josefem Poppelackem podle projektu Josefa Franze Engela. Nachází se nad Prostředním rybníkem v lesích mezi Lednicí a Valticemi a tvoří pohledovou protiváhu Rybničnímu zámečku na protějším břehu. Má půlkruhový půdorys, na němž je postavená kolonáda s dvanácti jónskými sloupy, v níž jsou v plochých obdélníkových nikách umístěny alegorické sochy věd a múz. Empírové stavbě dominuje sousoší tří antických bohyní (autorem je Leopold Fischer), které bylo do pomyslného centra stavby v roce 1825 přemístěno z lednického zámeckého parku. Sousoší znázorňuje antické bohyně Athénu, Artemidu a Afroditu.

Kapli sv. Huberta najdeme uprostřed lesa mezi Valticemi a Charvátskou Novou Vsí. Její autor, Jiří Wingelmüller, kapli navrhl ve slohu romantické gotiky jako trojosou stavbu s hrotitými arkádami a uprostřed s Höglerovou sochou světce (patrona lovců) na podstavci.

Rendez-vous (Dianin chrám) je lovecký zámek, který stojí u silnice z Břeclavi do Valtic v Bořím lese. Byl postaven v letech 1810–1812 podle projektu Josefa Hardmutha ve stylu římských triumfálních oblouků – přímou stavební předlohou byl s největší pravděpodobností Trajánův triumfální oblouk v Beneventu. Je zasvěcen římské bohyni lovu Dianě, i když výzdoba chrámu je inspirována mytologií řeckou. Dianin chrám původně sloužil jako místo setkávání panstva před lovem, dnes jsou interiéry zařízené v empírovém slohu.

Zdroj: www.breclav.org

Geocaching na cestě:

Hranicní zámek/Frontier chateau GCPBJH

Lednický zámek / The Lednice Kastle GC1FV1N

Minaret GC1Z200

Aquadukt+Peklo GC1G24F

sv. Hubert / St. Hubert GCNMMN

Rendezvous GCNMN5

Cache série Zámecký park:

1. Zámecká zahrada GC1G3JW

2. Lednický zámek GC1FV1N

3. 5 bratru- Ružový rybník GC1HT0N

4. Aquadukt+Peklo GC1G24F

5. Minaret2 GC1Z200

2.2.3. 3. den: Lanžhot – Mikulčice – Lanžhot – celková délka 44 km

Účelem výletu je návštěva slovanského hradiska v Mikulčicích. Mikulčice-Valy jsou významné hradisko z doby velkomoravské s rozlehlou akropolí, předhradím a podhradími a s rozlohou kolem 10 hektarů představují nejrozsáhlejší slovanské archeologické naleziště v České republice. Lokalita je chráněna jako národní kulturní památka a byla nominována k zápisu na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Mikulčické hradisko patřilo k významným mocenským a duchovním střediskům Velkomoravské říše. V areálu původně obehnaném opevněním byly nalezeny základy velmožského paláce a dvanácti kostelů, tři mosty a pohřebiště čítající přes 2500 hrobů.

Za výchozí bod byl zvolen Lanžhot, nejjižnější město Moravy. Pro cestu mezi Lanžhotem a Mikulčicemi lze vybírat z několika možných tras. Město opouštíme po zelené značce, která nás po chvíli zavede do lužního lesa, jímž pokračujeme až k hradisku. Cesta má až na krátký závěrečný úsek zpevněný povrch, nepřekonává žádné převýšení a není zatížena silniční dopravou. Alternativu nabízí cyklostezka vedená přímo po břehu Moravy, která má ovšem poměrně hrubý šterkový povrch.

V návštěvnickém centru u vstupu do areálu hradiska je umístěna úvodní expozice „Velkomoravské Mikulčice – knížecí hrad v údolní nivě řeky Moravy“ z roku 1997, představující místo a Památník Velké Moravy v širších souvislostech a vztazích. Je zde rovněž vystaven model, který rekonstruuje původní podobu hradiska. Ve II. pavilonu se nachází expozice „Velkomoravské Mikulčice – druhý kostel a sakrální architektura knížecího hradu“, která byla otevřena v roce 2008 a získala Cenu Gloria musaealis. Prezentuje kromě audiovizuální projekce o historii a významu mikulčické lokality také originály negativů základů II. kostela, hrobové jámy s pohřby, modely odhadované podoby všech dvanácti kostelů a kopie sbírkových předmětů mikulčické proveniencí (gombíky, náušnice, nákončí, ostruhy atd.). V terénu jsou prezentovány kopie základů osmi kostelů a knížecího paláce.

Zpáteční cestu absolvujeme z větší části po pěšině podél Kyjovky, od Tvrdonic jedeme opět lesem po zelené turistické značce a do Lanžhota se vrátíme po stejné trase, kterou jsme ho opustili.

Zdroje: www.mikulcice-valy.info, www.wikipedia.org

Geocaching na cestě:

Velká Morava / Great Moravia GCPAK0

Skariny GC1HVQR

Piratský poklad GC1TQ0A

Stiburkovska jezera GC1WEK0

Bratri ze Solune GC1YHF0

Tynecky dub GC24VMJ

Vchod do utrob GC2JDPZ

2.2.4. 4. den: Valtice – Mikulov – Sedlec – Valtice – celková délka 38 km

Hlavním cílem okruhu, naplánovaného tentokrát opět přímo z Valtic, je sousední Mikulov. Na cestě do Mikulova navštívíme jednu z vyhlídkových staveb Lednicko-valtického areálu, na zpáteční cestě Svatý kopeček.

Z Valtic vyjíždíme jihozápadním směrem na tzv. Rajstnu, což je obecně vžitý místní název pahorku, který těsně přiléhá k samotnému městu. Přeneseně bývá tento termín používán k označení stavby vyhlídkové kolonády na něm vybudované. Cestou musíme překonat poměrně výrazné stoupání – s nadmořskou výškou 291 metrů je ostatně Rajstna nejvyšším bodem Lednicko-valtického areálu. Vyhlídková kolonáda na Rajstně byla postavena v letech 1810–1817 podle plánů Josefa Hardmutha na pokraji lesního komplexu jižně od Valtic v bezprostřední blízkosti dnešní státní hranice. Všech dvacet čtyři sloupů s korintskými hlavicemi podél celé fronty z obou stran stavby bylo zhotoveno původně z pískovce, později byly z důvodu silného narušení nahrazeny sloupy betonovými. Na stěnách se nachází řada obdélníkově zarámovaných reliéfů, které čerpají náměty z antiky nebo barokní symboliky. Ochoz kolonády nabízí panoramatický výhled od samotných Valtic obklopených vinicemi přes Mikulov, siluetu

nedaleké Pálavy, lužní lesy podél Dyje u Lednice a svahy Bílých Karpat až po luhy na Moravském poli v Rakousku.

Z Rajstny pokračujeme po cyklostezce kopírující česko-rakouskou hranici do Mikulova. První úsek stezky vede po odlehle venkovské silnici, k Mikulovu se přiblížíme po bývalé signalce souběžné se železniční tratí z Valtic. Do města vjíždíme od jihu.

Mikulovu dominuje mohutný barokní zámek, který se nachází na skalnatém kopci zvaném Zámecký vrch a je nejvyšším bodem historického centra.

Na místě zámku původně stál kamenný románský hrad z dob Přemyslovců. Ve 13. století připadl Lichtenštejnům a začal být přestavován do gotické podoby. Lichtenštejnové v roce 1560 hrad prodali Ladislavu Kereczenyimu, který začal s přestavbou hradu na barokní zámek. Když se v roce 1575 stali novými majiteli hradu Ditrichštejnové, pokračovali s rozsáhlými přestavbami, které vyvrcholily za Františka z Ditrichštejna. V roce 1719 zámek vyhořel, byl však znovu obnoven. Po bitvě u Slavkova zde byly dojednány předběžné podmínky míru mezi Francií a Rakouskem. Po porážce rakouských vojsk v bitvě u Sadové tu 26. 7. 1866 podepsali příměří mezi Rakouskem a Pruskem, tzv. Mikulovské příměří. Potřebám Ditrichštejnů sloužil zámek až do roku 1945, kdy v rámci osvobozenecých bojů opět vyhořel. Zámek byl později vystavěn podle návrhu architekta Otakara Oplatka a dnes je spravován Regionálním muzeem v Mikulově.

Pod zámkem leží náměstí s kašnou a morovým sloupem, lemované barokními domy s podloubím.

Ve východním cípu náměstí nalezneme Ditrichštejnskou hrobku, která vznikla přestavbou bývalého kostela a je unikátní svým architektonickým pojetím i samotným stavebním typem.

Původní kostel sv. Anny s napodobeninou Svaté chýše z italského Loreta vyrostl v průběhu let 1623–1656 podle projektu Giovanni Giacomo Tencally. V letech 1701–1706 byl kostel obohacen o monumentální dvouvěžové průčelí ve stylu římského baroka, snad vybudované podle projektu Johanna Bernharda Fischera z Erlachu. Téměř celý kostel padl za oběť ničivému požáru města 14. září 1784. Nepoškozené zůstalo

pouze kněžiště kostela s tzv. Náchodskou kaplí, obvodová zeď kostela se sledem bočních kaplí a zděná část severozápadního průčelí.

Krátce po požáru dokonce hrozilo rozprodání zbytků kostela na stavební materiál, nakonec však byla celá stavba podle projektu Heinricha Kocha v letech 1845–1852 přestavěna na hrobní kostel Ditrichštejnů. Někdejší kněžiště bylo uzavřeno klasicistní zdí nesoucí vnošení 1846, čímž z dosavadní hlavní lodi vzniklo otevřené nádvoří. Arkády bočních kaplí byly zazděny a takto vzniklé chodby začaly sloužit k uložení rakví příslušníků rodu, zemřelých v letech 1617–1852. Nově vzniklá kaple byla vybavena novým oltářem. Upraveno bylo i poškozené průčelí, zděné nástavce nahradily původní barokní bání a na balustrádu mezi oběma věžemi byla osazena socha Krista a dvou andělů.

Připomínkou existence kdysi početné židovské obce, jedné z největších na Moravě, je synagoga z 15. století, která byla znovu otevřena jako muzeum, a hřbitov s více než dvěma tisíci hroby ze 17. až 19. století.

Z Mikulova vyjíždíme severovýchodním směrem a objíždíme ze severní strany homoli Svatého kopečku. Z této strany je Svatý kopeček snáze dostupný než po obvyklé trase od města.

Od Svatého kopečku pokračujeme po modré turistické značce mezi poli a vinicemi do obce Sedlec a dále po severním břehu rybníku Nesyt do Hlohovce a odtud po silnici zpět do Valtic.

Trasa vede terénem pro oblast netypicky zvláňným a je z celého týdne fyzicky nejnáročnější.

Zdroje: www.mikulov.cz, www.breclav.org, www.wikipedia.org

Geocaching v Mikulově:

Svaty kopecek/ ST. HILL

GCNN3V

Tyrole GCNN41

Kocici skala/Cats Rock GCPDBK

Kozi Hradek/Goat Hill GCQN5R

Zapomenutý hřbituvek / Forgotten cemetery GCTVQY

Nad zatopeným lomem/Afloat quarry GCXFEE

Portzinsel GC1F5F1

2.2.5. 5. den: Valtice – Janův Hrad – Lednice – Poštorná – Valtice – celková délka 39 km

Okruh je naplánován jako výlet koncepčně upravenou krajinou Lednicko-valtického areálu, navštívíme také dva ze saletů – Janův hrad a Minaret. Část cesty absolvujeme v zajímavém prostředí lužního lesa.

Valtice opouštíme Ladenskou alejí, která je jednou z hlavních kompozičních os areálu. V dokonale přímé trase o délce sedmi kilometrů protíná celý areál od Valtic po lužní les podél toku Dyje. Projedeme celou její délku a na konci odbočíme po asfaltové cyklostezce na sever směrem k Janovu hradu, zvanému též Janohrad.

Janův hrad, zvaný též Janohrad, byl postaven v letech 1807–1810 jako jednopatrová romantická zřícenina hradu se čtyřmi nárožními věžicemi podle návrhu Josefa Hardmutha. Měl sloužit knížeti Janu I., od něž je také odvozeno jeho jméno: Hansenburg – Janohrad. Oproti jiným stavbám napodobenin zřícenin z té doby byl Janův hrad projektován jako obyvatelný a sloužil v době honů jako myslivna a lovecký zámek. V přízemí byly zřízeny psince a stáje pro koně a v rytířském sále se po zakončení lovu konaly slavnostní hostiny.

Zámek těsně před koncem druhé světové války vyhořel. Z původního mobiliáře se dochoval pouze jediný kus nábytku. Ostatní nábytek sem byl přivezen ze zámku v Lednici a z Hluboké nad Vltavou. Dnes je v prostorách Janohradu expozice zemědělského muzea a bývá využíván jako obřadní svatební síň.

Po návštěvě Janova hradu pokračujeme podél Dyje směrem k lednickému zámeckému parku, kde navštívíme Minaret. Tato rozhledna v maurském slohu byla v zámeckém parku postavena v letech 1797–1804 architektem Josefem Hardtmuthem.

Jedná se o nejstarší dochovanou rozhlednu na našem území. Vzhledem k tomu, že je stavba situována na vrstvách nestabilních písků, byly základy budovány na olšových pilotech a dubovém roštu. Na nich vyrostla čtyřboká jednopatrová mešita s arkádovým ochozem na sloupech v přízemí. Válcová věž o výšce necelých 60 m je zakončena půlměsícem. Vystoupíme na ni po 302 stupních točitého schodiště. Kolem obvodu má tři galerie, nejvrchnější asi ve výši 50 m. Z jejího ochozu jsou k vidění téměř všechny stavby areálu a otevírá se odtud krásný pohled na Pálavu na západě a Malé Karpaty na východě.

Cestu zpět volíme lužními lesy po pravém břehu řeky Dyje směrem k Břeclavi. Před Břeclaví odbočíme vpravo a přes Charvátskou Novou Ves zamíříme k lesu, jenž nás dělí od Valtic. Lesem projíždíme po žluté turistické značce ke kapli sv. Huberta a po již známé trase okolo Dianina chrámu se vracíme do Valtic.

Zdroje: www.breclav.org, www.wikipedia.org

Geocaching na cestě:

Janohrad GCMEY1

Farní kostel / The Parish Church GCPB8Z

2.3 LABE OD PRAMENE DO HŘENSKA

Labe není jen Polabská nížina, ale i Krkonoše, České středohoří a Labské pískovce. Labská stezka je ideální pro dálkovou turistiku, k níž je využívána zejména v sousedním Německu. Kolem řeky Labe, a tím i kolem Labské stezky, je soustředěna celá řada pamětihodností, technických památek a přírodních úkazů.

Labe (německy Elbe) patří mezi největší řeky a vodní cesty Evropy a je jednou z pouhých dvou řek na našem území, které se vlévají přímo do moře. Pramení v Krkonoších na severu Čech, protéká Německem a ústí do Severního moře. Labe je

v podstatě jediná česká řeka, jejíž český název není ženského rodu (na rozdíl od názvu německého). Jeho celková délka je 1154 km, z toho 358,3 km na českém území. Povodí má rozlohu 144 055 km² (v Česku 51 394 km²). Na svém soutoku s Vltavou má nižší průtok a je od svého pramene kratší, ale přesto se nepovažuje za její přítok. Celková délka toku Černého potoka, Teplé Vltavy, Vltavy a Labe od soutoku s Vltavou do moře činí 1329 km.

Jméno dali řece snad Keltové, kteří její povodí (včetně českého území) obývali ve starověku. Původní keltské slovo (snad 'elb') znamenalo prostě „(velká) řeka“ a objevuje se v názvech mnoha řek ve Švédsku (älvs v Ume älv, Lule älv, Pite älv atd.). Podle některých pramenů má jméno původ v indo-evropském základu, znamenajícím bílý, světlý, čistý. V antických pramenech se řeka zmiňuje jako Albis ve významu bílý, světlý, čistý. České jméno je pravděpodobně přesmyčkou germánského výrazu Alba.

Labe je největší řeka, která v našich zemích pramení. Jeho pramen nalezneme na Labské louce v Krkonoších v 1384 m n. m. Jako potok teče nejprve na jih, poté na jihovýchod. U Pardubic se již jako veletok obrací k západu a posléze k severozápadu k Děčínu, kde opouští naši republiku u Hřenska v 115 m n. m. Povodí Labe u nás má rozlohu 51,4 tis. km² a odvodňuje téměř celé Čechy. Celkem pak měří jeho povodí 144,1 tis. km². Kilometráž Labe se tradičně počítá od ústí Vltavy v Mělníku, kde je nula oběma směry. Základní kilometráž je vedena proti proudu k prameni a druhá po proudu do Hřenska, kde na státní hranici je nula německé kilometráže.

Říční tok od přehrady Labská je divoký v úzkém údolí, kde četnými peřejemi a stupni překonává značný spád. Pod Vrchlabím se údolí trochu otevírá a spád se zmírňuje, časté jezy ještě tok zpomalují. V úseku Vrchlabí–Hostinné jsou pořádány turistické vodácké sjezdy. Koryto je zde již 10–20 m široké, místy kamenité s přírodními prahy a porostem na březích. Pod Hostinným opouští horskou krajinu a teče mírným proudem k Jaroměři, kde dostává typický charakter nížinné řeky. Od Pardubic je vodní cestou pro velké lodě. Koryto je regulované, s mnoha starými rameny, široké 50–60 metrů. Pod Mělníkem protéká Českým Středohořím a před hranicí malebným údolím Děčínských stěn.

2.3.1 1. den: Pramen Labe

Labe pramení v nadmořské výšce 1387 m v rašeliništi na Labské louce, v těsném sousedství státní hranice s Polskem. Pod Labskou boudou spadá Labským vodopádem do Labského dolu. Mezi městy Špindlerův Mlýn a Vrchlabí protéká úzkou Labskou soutěskou, víceméně jižním směrem.

Takzvaný pramen Labe – dlážděné prostranství v nadmořské výšce 1386 m s kamennou skruží a zídkou se znaky 26 měst, jimiž Labe protéká – je ve skutečnosti pouze symbolickým počátkem řeky; skutečný pramen leží o něco výš.

V této části Krkonošského národního parku není povolen pohyb na kolech, cestu k prameni Labe proto absolvujeme pěšky.

Ze Špindlerova Mlýna vyjedeme lanovkou na Medvědí, odkud pokračujeme přes Zlaté návrší a kolem horního konce Pančavského vodopádu k samotnému prameni Labe. Toto místo je pro nás symbolickým začátkem cesty, kde můžeme provést zahájení expedice, spojené s pořízením společné fotografie, slavnostními zápisy do expedičních deníků, vztyčením vlajky, zpěvem expediční hymny, rozdáním expedičních triček atd.

Cesta zpět vede Labským dolem přes Labské vodopády do Špindlerova mlýna. Celková vzdálenost je 15 km náročným terénem (5–6 hodin chůze).

Pozoruhodná místa

Labský důl

Labský důl je divoké skalnaté údolí ledovcového původu o délce cca 8 km na horním toku Labe mezi Labskou loukou a Dívčími lávkami.

Vyskytují se zde alpské loučky, porosty smrků a velmi pestrá květena. Nedaleko Labského dolu je suťová jeskyně Krakonošova klenotnice a nad horním okrajem dolu stojí Labská bouda.

Již na konci 19. století zde hrabě Harrach vybudoval cestu spojující Špindlerův Mlýn s Labskou boudou, tzv. Harrachovskou cestu. Na severním svahu u jeskyně zřídil v roce 1904 první přírodní rezervaci v Krkonoších.

V Labském dole se nachází Pančavský vodopád, který je nejvyšším vodopádem na území České republiky. Název Pančavského potoka a vodopádu je odvozen z německého *pantschen*, spisovně *planschen* nebo *plantschen* – cákat, šplíchat. Výška vodopádu je 148 m (padá z 1298 m. n. m do 1150 m n. m.), sezonně i 162 m. Vodopád má čtyři významné stupně s výškou (shora) 36, 39, 23 a 20 m. Šířka se pohybuje mezi 1–20 m, obvykle však 4–8 m. Vodopád je stálý s kolísajícím průtokem, průměrně 25 l/s. Nejvydatnější je při jarním tání sněhu, což je obvykle koncem dubna až začátkem května. Za vysokých stavů vody se vodopád větví na několik ramen.

Vodopád byl od počátků turismu hojně navštěvován. Roku 1859 majitel nedaleké Labské boudy Josef Schier postavil nad horní hranou malou nádrž se stavidlem. Po dosažení dostatečného počtu platících turistů bylo stavidlo zvednuto a vodopád tím nárazově zvýšil průtok. Nad i pod vodopádem byly zřízeny budky s občerstvením a horní vyhlídková terasa. Nádržka s budkami byla zrušena v 30. letech 20. století.

Labská přehrada ve Špindlerově Mlýně

Vodní nádrž na horním Labi na jižním okraji Špindlerova Mlýna. Postavena byla v letech 1910–1916 vídeňskou firmou Reidlich a Berger jako ochrana před povodněmi. Hráz o výšce 41,5 m je vybudována z lomového kamene, nadzemní stavební části jsou opatřeny romantickým dekorem.

2.3.2 2. den: Vrchlabí – Hostinné – Dvůr Králové – Jaroměř – celková délka 50 km

Od Vrchlabí po Jaroměř je charakter krajiny podhorský a řeka teče směrem jihovýchodním. Významnějšími přítoky na tomto horním toku jsou jen Bílé Labe, Malé Labe, Čistá a Pilníkovský potok (všechny levostranné). Nedaleko Dvora Králové nad Labem se nachází přehrada Les Království, pozoruhodná zejména stylovým stavebním provedením.

Kilometráž:

0.00 km Vrchlabí (430 m n.m.)

4.00 km Kunčice nad Labem (405 m n.m.)

14.00 km Hostinné

20.00 km Debrné

24.00 km Nemojov

27.00 km Tešnovská přehrada – údolní nádrž Les království (330 m n.m.)

30.00 km Nové Lesy

34.00 km Dvůr Králové nad Labem

38.00 km Žireč

40.00 km Stanovice

42.00 km Kuks, (290 m n.m.)

46.00 km Heřmanice, (280 m n.m.)

49.50 km Jaroměř (265 m n.m.)

Pozoruhodná místa

Vrchlabí

První a nejseverněji položené město na řece Labi. V jeho okolí se nachází řada přírodních památek a vyhlídek do širokého okolí.

Nejvýznamnější památkou je renesanční zámek z 16. století, který prodělal rozsáhlé rekonstrukce ve století 19. a 20. Okolí zámku lemuje park, přes nějž vede i vyznačená naučná stezka. Nejvýznamnějšími církevními památkami jsou kostel sv. Augustina z počátku 18. století s přilehlým klášterem, v němž je umístěna expozice Krkonošského muzea, a novogotický kostel sv. Vavřince. Na hlavním náměstí nalezneme barokně přestavěnou radnici, další historicky zajímavou stavbou je budova lékárny U černého orla. V centru města se také dochovala řada příkladů krkonošské lidové architektury. Neobvyklou technickou památkou je kamenný most přes Labe, pocházející ze 17. století. Městské centrum bylo vyhlášeno městskou památkovou zónou.

Dvůr Králové nad Labem

První doložená zmínka o obci pochází z roku 1270, městský znak jí byl udělen Václavem IV. v roce 1398. Přes svou dlouhou historii je město známé především díky

zdejší zoologické zahradě, největší v ČR. Zajímavou epizodou v dějinách města je údajný nález tzv. Rukopisu královédvorského ve věžní kobce zdejšího děkanského kostela sv. Jana Křtitele, který roku 1817 oznámil Václav Hanka. Pravost tohoto a několika dalších rukopisů, objevených v rozmezí několika let a prohlašovaných za doklad vyspělosti staroslovanského písemnictví, se stala předmětem rozsáhlých sporů, známých jako „spor o rukopisy“. Podle většiny důkazů jde o padělky a sám Václav Hanka bývá považován za jednoho z jejich původců.

Kuks

Pozoruhodný barokní komplex lázní a špitálu z přelomu 17. a 18. století se sochařskou výzdobou Matyáše Bernarda Brauna.

Rozsáhlý areál dal postavit majitel zdejšího panství František Antonín Špork (německy Sporck) v letech 1692–1724. Do roku 1694 byly postaveny lázně, ve své době jedny z nejvýstavnějších v Evropě. Roku 1702 bylo postaveno divadlo a závodíště, 1704 lázeňský dům a domy pro hosty, v letech 1707–1716 špitální kostel a hospital Milosrdných bratří se zahradou. V letech 1720–1724 přibyl nový lázeňský dům a Dům filosofů s knihovnou.

Už za života hraběte Šporka význam lázní postupně upadal a po jeho smrti díky nezájmu dědiců lázně chátraly. Byly postiženy řadou povodní, požárů, i válečných událostí. Roku 1770 bylo přestavěno severozápadní křídlo špitálu a v roce 1901 byl stržen vyhořelý zámek

Ze zámku a lázní na levém břehu Labe se do dnešní doby dochovalo pouze kaskádové schodiště k Labi a hostinec. Na pravé straně Labe se do dnešní doby dochoval špitál, původně určený pro vysloužilce ze Šporkových panství, a kostel Nejsvětější Trojice s kryptou, postavený v letech 1707–1712 podle projektu italského architekta Giovanniho Battisty Alliprandiho. V kostele je řada vynikajících obrazů, dříve připisovaných Petru Brandlovi a celé dobové zařízení, v kryptě je hrobka Šporkovy rodiny a dřevěný krucifix od M. B. Brauna z roku 1726.

Na dlouhé terase před hospitem je ucelený soubor alegorických soch dvanácti ctností a dvanácti neřestí od Matyáše Bernarda Brauna z let 1715–1718. Originály jsou dnes umístěny v konírně za hospitem, na terase jsou jejich kopie. Další cenné sochy

jsou rozmístěny v barokní zahradě jižně od hospitalu: Alegorie svobodných umění z roku 1701, zbytky souboru trpaslíků (kolem 1713), Velký a Malý křesťanský bojovník (původně z Nového lesa) a z Betléma přenesený anděl Gloria (1731) a svatý Jeroným (1733) od A. Brauna.

Jaroměř

Nejvýznamnější památkou Jaroměře je gotický chrám sv. Mikuláše. Ze středověkého opevnění města zůstala zachována pouze jediná brána se zvonící. Menší gotický kostel sv. Jakuba na Jakubském předměstí byl založen ve 14. století a přestavěn ve století 16.

Historickému náměstí s podloubím dominuje trojboký mariánský sloup – z let 1722–1727 na hlavním náměstí od Matyáše Bernarda Brauna. Originál sloupu je dnes umístěn v pevnosti Josefov, na původním místě je kopie. Z Braunovy dílny pochází i náhrobek jeho tchyně Anny Miseliusové (plačící žena), umístěný na městském hřbitově. Na jeho místě je dnes kopie. Jaroměř se pyšní i výstavnými veřejnými budovami a zejména školami, postavenými na přelomu 19. a 20. století. K předním památkám moderní české architektury patří Wenkeův obchodní dům postavený v roce 1911 podle návrhu známého architekta Josefa Gočára, kde v současné době sídlí městského muzeum a galerie. Mezi další zajímavosti Jaroměře patří Železniční muzeum v někdejší výtopně ČD vybavené historickými stroji, vagóny, železničními doplňky a reáliemi.

2.3.3 3. den: Jaroměř – Hradec Králové – Pardubice – celková délka 40 km

V Jaroměři se v nadmořské výšce 260 m do Labe zleva vlévá řeka Úpa a nedaleko pod ní, u Josefova, řeka Metuje. Údolí řeky se výrazně rozšiřuje a až po soutok s Ohří u Litoměřic se obecně nazývá Polabím. Dalšími levými přítoky jsou Orlice v Hradci Králové (ve městě pozoruhodná vodní elektrárna s mostem a oblíbené Jiráskovy sady s přeneseným roubeným kostelíkem z východního Slovenska), Loučná u Sezemic nedaleko Kunětické hory a Chrudimka v Pardubicích. Od Jaroměře do Pardubic sleduje tok řeky Labe obecně jižní směr.

Kilometráž:

49.50 km Jaroměř (265 m n.m.)

57.00 km Černožice (255 m n.m.)

60.50 km Smiřice (255 m n.m.)

63.50 km Skalice (245 m n.m.)

64.50 km Skalička

74.00 km Vysoká nad Labem (284 m n.m.)

77.00 km Bukovina nad Labem (229 m n.m.)

79.50 km Dříteč (224 m n.m.)

81.00 km Němčice (252 m n.m.)

82.00 km Restaurace Pod Kunětickou horou

82.50 km Perníková chaloupka, turistická zajímavost

83.00 km Ráby (220 m n.m.)

84.00 km Brozany (221 m n.m.)

87.50 km Cihelna

90.00 km Pardubice (220 m n.m.)

Pozoruhodná místa

Josefov

Zvláštní místo patří bývalému pevnostnímu městu Josefov. Pevnost byla postavena v letech 1780 až 1787 z podnětu císaře Josefa II., sloužit měla k ochraně zemských hranic proti výbojnému Prusku.

Vedle Terezína se jedná o nejkomplexnější příklad svého druhu na našem území, cenný především jednotným charakterem urbanismu a architektury. Projekt pevnosti zpracoval francouzský inženýr v habsburských službách generál Claude-Benoit Duhamel de Querlonde, který stavbu zpočátku také řídil. V poměrně krátké době vznikla nad soutokem řek Labe a Metuje mohutná bastionová pevnost, jedna

z nejmodernějších a nejvýznamnějších v habsburské monarchii. Patřila k vrcholným dílům evropského pevnostního stavitelství. V případě obležení ji mělo bránit až 12 000 vojáků. Pevnost byla od počátku stavěna jako město a je tak rovněž významným urbanistickým celkem s šachovnicovým půdorysem a náměstím ve středu. Urbanistické řešení je ještě barokní, samotná zástavba již byla realizována v klasicistním duchu. Dominantou Josefova a jednou z architektonicky nejceněnějších staveb je posádkový kostel se zdaleka viditelnou věží.

Hradby josefovské pevnosti byly postaveny podle francouzských fortifikačních doktrín 18. století. Mohutnost hradeb byla ve své době zárukou odolnosti proti účinkům dělostřelecké palby nepřítele. Důležitou součástí opevnění byl také rozsáhlý podzemní obranný systém. Umožňoval především zaminovat přístup k pevnosti a odpálenými náložemi ničit postavení obléhatelů. Labyrint různých druhů chodeb dosahoval celkové délky asi 45 km. Chodby byly zřízeny během stavby pevnosti a jsou dokladem technické vyspělosti tehdejších vojenských inženýrů a hlavně minérů, kteří byli ceněnými odborníky.

Pevnost nakonec nebyla použita v žádné válce. Nejblíže k tomu měla ve válce prusko-rakouské, rozhodující bitva války však nakonec proběhla v roce 1866 u Sadové. Po této válce staré pevnosti ztratily na významu. Přestože Josefov ztratil status pevnosti v roce 1888, na jeho charakteru se to neprojevilo a posádka zde nadále zůstávala. Hradby již však nebyly udržovány, postupně byly zbourány všechny pevnostní brány a rozebírány pevnostní objekty včetně nejdostupnějších částí pevnostních chodeb. Ve 20. století byla většina původních pevnostních objektů různě upravována a přestavována pro armádní i civilní použití.

Dnes je Josefov městskou památkovou rezervací. Část podzemních chodeb a opevnění byla renovována a je nyní přístupná pro veřejnost. Návštěvníci zde procházejí podzemními chodbami osvětlenými voskovými svícemi s průvodcem, část prohlídkového okruhu absolvují sami.

Smiřice

Nejvýznamnějšími pamětihodnostmi jsou renesanční zámek, barokně přestavěný kolem roku 1700, a kaple Zjevení Páně, jejíž autorství je připisováno K. Dientzenhoferovi nebo J. B. Santinimu.

Hradec Králové

Centrum města je chráněno jako městská památková rezervace. Historický střed města představuje Velké náměstí. Významnými budovami zde jsou katedrála svatého Ducha, Bílá věž, radnice, biskupská rezidence, barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie a bývalá jezuitská kolej se Santiniho atriem. Setkávají se zde tak tři stavební slohy. Cenná je rovněž zástavba z období první republiky a urbanistické řešení nových čtvrtí, založené na regulačním plánu J. Gočára.

Návrší nad soutokem řek Labe a Orlice bylo osídleno již od pravěku. Poslední archeologické výzkumy dokládají lidskou činnost zde již před 5000 lety. Pravěká fáze osídlení vyvrcholila vznikem mohutného hradiště příslušejícího ke kultuře lužické.

Přímým předchůdcem města se stalo v 9. století na ostrohu nad soutokem řek Labe a Orlice v 9. století založené slovanské hradiště.

Roku 1225 se Hradec stal královským městem a později za vlády Václava II. věnným sídlem českých královen – odtud bylo později odvozeno i jeho jméno. Ve 13. a 14. století byl Hradec jedním z nejvýznamnějších českých měst. Vznikla celá řada raně gotických staveb včetně areálu královského hradu. Většina těchto staveb byla později zničena v období husitských válek. O vysoké kvalitě výstavby v tomto období svědčí dodnes ve velkém množství nalézané kamenné architektonické prvky. Charakteristickým znakem je značné využití režného cihelného zdiva. Gotika je nejvýrazněji zastoupena chrámem Svatého Ducha a zbytky hradeb, gotické jádro má řada měšťanských domů.

Dalším obdobím rozkvětu města se stalo 16. století, a to přes perzekuci ze strany císaře Ferdinanda I. po r. 1547. Období prosperity a čas renesance vrcholí v období předbělohorském. Většina domů ve městě byla přestavěna. Památkou na toto období je reprezentační stavba zvonice – Bílé věže s druhým největším zvonem v Čechách.

Za třicetileté války bylo město dobyto, poničeno a po jeden rok okupováno Švédy. V roce 1664 bylo v Hradci Králové zřízeno biskupství a farní kostel sv. Ducha se stal katedrálním chrámem. Město nabylo barokní tvářnosti stavební aktivitou biskupa a jezuitů. Další vývoj města ovlivnily opakované války s Pruskem. Roku 1762 téměř polovina města podlehla ohni, který Prusové založili současně na několika místech. V letech 1766–89 byl Hradec proměněn v moderní mohutnou bastionovou pevnost. Stavbě opevnění ustoupila obě předměstí, zbořena byla rovněž část vlastního města. Pevnost postupně ztrácela svůj význam, neosvědčila se ani v roce 1866, kdy poblíž Hradce Králové k rozhodující bitvě prusko-rakouské války. Koncem 19. století byly hradby včetně bran strženy a otevřel se tak prostor k vzniku moderního města.

Jedna z nejvýznamnějších etap ve stavebním vývoji města potom přišla v období první republiky. Rozvíjející se poválečná výstavba vznikala podle regulačního plánu Josefa Gočára z let 1926–1928, který je se svým radiálně okružním principem výstavby dodnes inspirující. Gočár svůj plán naplňoval i některými konkrétními díly, jako je úprava Masarykova náměstí, školní areál na Tylově nábřeží, Sbor kněze Ambrože, úprava Ulrichova náměstí, Okresní a finanční úřady (dnes Magistrát města Hradec Králové). Na úspěšných meziválečné výstavby Hradce Králové se podíleli také další významní architekti – např. Otakar Novotný (Palác Steinský-Sehnoutka, dnes ČSOB).

Poválečné období socialismu ušlechtilé městské prostředí Hradce Králové naštěstí nepoznamenalo tak negativně jako v jiných městech.

V posledních létech zde vznikla řada nových pozoruhodných staveb, jako pedagogická fakulta, vědecká knihovna, autobusové nádraží či rozšíření fakultní nemocnice.

Kunětická hora

Poutní místo se zbytky gotického hradu, nyní restaurovaného. Do dnešní doby se zachovala část hradeb zesílených baštami a jeden z dělostřeleckých rondelů, rekonstruovaný palác s uzavřeným vnitřním nádvořím, vysokou kruhovou věží a samostatně stojící kaple sv. Kateřiny Sienské. Válcová hradní věž, zvaná Černá nebo Čertova, nabízí jedinečný rozhled do Polabské krajiny, při jasném počasí až na Krkonoše, Orlické hory a Železné hory. Prostory hradního paláce slouží výstavním

účelům. V hradním sklepení se nalézají výstavky dosavadních výsledků archeologických výzkumů, v přízemí paláce je hradní hladomorna, vězení a výstava o vývoji soudnictví na území Čech. V 1. patře se nachází hradní zbrojnice a rozsáhlá expozice věnovaná parforsním honům na Pardubicku. Na nádvoří se v turistické sezóně konají vystoupení skupin historického šermu a ukázky výcviku dravých ptáků. Kunětická hora je chráněným nalezištěm četných druhů rostlin a živočichů.

2.3.4 4. den: Pardubice – Přelouč – Kolín – celková délka 46 km

V Pardubicích se řeka stáčí k západu a tímto směrem pokračuje až do Kolína, kde opět mění směr k severozápadu. Tímto směrem se pak obecně ubírá až k Ústí nad Labem. Od Chvaletic, kde je přístav, původně sloužící dovozu paliva pro místní uhelnou elektrárnu, je řeka výrazně regulována.

Kilometráž:

90.00 km Pardubice (220 m n.m.)

93.50 km Svítkov

95.00 km Srnojedy

100.00 km Opočíněk

102.00 km Valy

102.50 km Mělice

105.00 km Lohenice

107.00 km Břehy (210 m n.m.)

111.00 km Semín (205 m n.m.)

113.00 km Kladruby nad Labem

116.50 km Selmice

118.00 km Labské Chrčice

122.00 km Týnec nad Labem

128.00 km Veletov

136.00 km Zálabí

Pozoruhodná místa

Pardubice

Nejstarší dochovaná zmínka o existenci Pardubic pochází z konce 13. století. Tehdy náležely rodu pánů z Pardubic, z něž pocházel Arnošt z Pardubic, první pražský arcibiskup, rádce a přítel Karla IV. a význačná evropská osobnost své doby. Rozkvět Pardubic je spojen zejména s rodem pánů z Pernštejna, v jejichž vlastnictví bylo město od konce 15. století. Poté, co pardubické panství přešlo do majetku královské komory, začal význam města upadat.

Centrem starého města je náměstí s řadou dochovaných pozdně gotických a renesančních měšťanských domů. Typickým rysem jejich architektury je jednotné použití prefabrikovaných terakotových okenních šambrán, s nímž se setkáme i v dalších pernštejských městech, přestavovaných v tomto období. Dominantou náměstí a celého centra je renesanční Zelená brána s 59 m vysokou věží. V těsné blízkosti historického jádra města leží zámek. Původně gotický vodní hrad s mohutnými hliněnými valy a nárožními rondely, později přestavěný na čtyřkřídlý renesanční palác, představuje zajímavý přechod mezi těmito dvěma stavebními typy. Další významnou památkou je gotický kostel sv. Bartoloměje, postavený na začátku 16. století spolu s klášterem Minoritů na místě původního kostela zničeného za husitských válek.

Architektura z první poloviny 20. století je zastoupena například Grandhotelem a budovou Automatických mlýnů, jejichž autorem je významný architekt Josef Gočár, nebo krematoriem, vystavěným podle návrhu Pavla Janáka.

Přelouč

Na město byla původní osada povýšena Přemyslem Otakarem II. v roce 1261. Od konce 13. století bylo budováno městské opevnění s dvěma hlavními branami a dvěma fortname. Obě brány byly zbourány po požáru v roce 1809. První radnice je doložena z roku 1562, zbořena byla roku 1852. Nová radnice s chlapeckou a dívčí školou v novorenesančním stylu byla vystavěna v roce 1882. Ve stejném stavebním slohu byla

v letech 1899–1901 vybudována Občanská záložna a Divišova vila, vše podle plánů architekta Rudolfa Kříženeckého. Kostel sv. Jakuba Většího, původně románský, byl barokně přestaven v roce 1646. Hřbitovní kaple Navštívení Panny Marie byla postavena v letech 1682–84 v souvislosti s pověstí o zázračné moci mariánského obrazu. Sloup sv. Jana Nepomuckého pochází z roku 1704.

Řečany nad Labem

Románský kostel sv. Máří Magdaleny z 12. stol.

Záboří nad Labem

Románský kostel sv. Prokopa z 12. stol., jedna z nejvýznamnějších románských stavebních památek u nás.

Týnec nad Labem

Jádro města je od roku 2003 městskou památkovou zónou. Významnými památkami jsou mariánské sousoší z roku 1786, Velký dům čp. 2 na náměstí z 16. století, hřbitovní kostel blahoslavené Panny Marie Sedmibolestné, kostel Stětí Sv. Jana Křtitele a tvrz zvaná „Hrad“.

2.3.5 5. den: Kolín – Poděbrady – Čelákovice – celková délka 55 km

Mezi Pardubicemi a Mělníkem Labe přibírá několik menších levostranných přítoků: Doubravu u Záboří nad Labem, Klejnárku u Starého Kolína, Výrovku nedaleko Nymburka a Výmolu před Čelákovici. Prvním významným pravostranným přítokem Labe je řeka Cidlina. U tohoto soutoku se nalézá národní přírodní rezervace Libický luh, jež představuje největší souvislý komplex úvalového lužního lesa v Čechách (asi 500 ha).

V Nymburce se do Labe zprava vlévá říčka Mrlina, jež kolem centra města tvoří oblouk připomínající vodní příkop a jež chránila zdejší původní slovanskou osadu Ústí (Usk).

Kilometráž:

136.00 km Zálabí

146.00 km Velký Osek

149.50 km Libice nad Cidlinou

155.00 km Poděbrady

158.00 km Velké Zboží

164.00 km Nymburk

168.50 km Kostomlátky

170.50 km Doubrava

177.00 km Ostrá

180.00 km Litol

184.00 km Byšičky

191.50 km Káraný

Pozoruhodná místa

Kolín

Významnou památkou je gotický chrám sv. Bartoloměje z 2. poloviny. 13. století, na jehož pozdější přestavbě se podílel P. Parlář. Je chráněn jako národní kulturní památka. Pozoruhodná je dále radnice z 15. stol., částečně zachované středověké opevnění, barokní domy na náměstí, morový sloup a kašna. Centrum města bylo v roce 1989 vyhlášeno městskou památkovou rezervací. Západně od centra nalezneme druhý největší a druhý nejstarší židovský hřbitov u nás (15. století, více než 2600 náhrobků).

Ve městě nalezneme některé realizace významného funkcionalistického architekta Jaroslava Fragnera, především elektrárnu ESSO a obytný dům s prodejnou Auto Tatra – Skoch z počátku 30. let 20. století.

Poděbrady

V místě dnešního města bylo nalezeno osídlení už z doby mladého paleolitu. V letech 1262–1268 zde král Přemysl Otakar II. zbudoval kamenný vodní hrad, který je základem dnešního zámku. Největší rozkvět panství je spojen s rodem pánů z Kunštátu, jehož nejznámějším představitelem byl český král Jiří z Poděbrad. Jeho synové

Poděbrady roku 1472 povýšili město. Od konce 15. do poloviny 19. století bylo poděbradské panství spravováno královskou komorou. V roce 1905 byl na nádvoří zámku navrtán minerální pramen a v následujících dekádách se z města staly známé lázně, specializované zejména na léčbu nemocí srdce a oběhového ústrojí.

Zdejší městská památková zóna, vyhlášená v roce 1992, chrání jak historické jádro města, tak i přilehlou lázeňskou čtvrť.

Centrum města představuje Jiřího náměstí a navazující lázeňský park. Dominantou náměstí je poděbradský zámek a jezdecký pomník Jiřího z Poděbrad od sochaře Bohuslava Schnircha, patřící k vrcholům české monumentální plastiky 19. století. Na náměstí stojí také Mariánský sloup z roku 1765. Renesanční stará radnice je dnes sídlem městské knihovny, zatímco současná radnice byla vystavěna v roce 1906 v novorenesančním slohu. Budova občanské záložny byla dokončena v roce 1899.

Na náměstí navazuje rozsáhlý a v posledních letech rekonstruovaný lázeňský park, který sahá až k nádražní budově z roku 1932. Poděbradské nádraží je vůbec prvním funkcionalistickým nádražím v Čechách. V centru parku je Libenského kolonáda postavená v roce 1936 podle projektu Vojtěcha Kerharta, nacházejí se tu také známé květinové hodiny. Po obvodu lázeňského parku stojí celá řada významných budov, například vily Kouřimka a Obereignerova navržené Josefem Fantou, hotel Tlapák, lázeňský dům Libenský či budova Knížecích lázní.

Většina budov na blízkém Riegrově náměstí pochází z první třetiny 20. století. Nachází se zde řada penzionů, funkcionalistický Hotel Praha a budova městské spořitelny z roku 1926, navržená Františkem Kerhartem.

Funkcionalismus reprezentují též budova zemědělské školy a Újezdní Masarykovy školy, vodárna, budova sokolovny či kostel Církve československé husitské. V blízkosti lázeňského středu též byla vybudována řada moderních vil a penzionů.

Nedaleko zámku stojí kostel Povýšení svatého Kříže a hydroelektrárna se zdymadlem, navržená poděbradským rodákem Antonínem Engelem. Součástí golfového areálu je dnes budova bývalé Radiotelegrafické stanice s dvojicí stopadesátimetrových stožárů, která je dnes technickou památkou.

Nymburk

Symbolem města jsou cihlové hradby s hranolovými baštami. Původně město o ledvinovitém půdorysu obepínala linie dvou hradeb, bílé opukové a červené cihlové, společně se dvěma příkopy (zachovány dodnes coby malé a velké valy). Z hradeb se do dnešních dnů dochovaly pouze zbytky, jeden úsek byl počátkem 20. stol. romanticky zrekonstruován. Další pozůstatky zdi nalezneme v Hradební ulici.

Lysá nad Labem

Dominantu města tvoří bývalý augustiniánský klášter z 18. století sousedící s barokním zámekem a kostel, který je také v barokním slohu. Barokní památky jsou v Lysé hlavně díky panování hraběte Františka Antonína Šporka, který na své panství přivedl mnoho výborných barokních umělců. Mezi nejvýznamnější patří sochař Matyáš Bernard Braun. Ten se svými žáky vytesal pro Lysou mnoho soch, které dodnes zdobí především francouzskou zahradu zámeckého parku a také ohradní zeď kostela. Většina soch pochází od mistrových žáků, od Brauna jsou sochy sv. Jeronýma, sv. Řehoře, sv. Ambrože a sv. Augustina na zdi kostela.

Mezi další zajímavosti města patří muzeum orientálních kultur, které je věnováno místnímu rodákovi Bedřichu Hroznému, který rozluštil jazyk Chetitů.

Čelákovice

Nejcennějšími zdejšími pamětihodnostmi jsou tvrz, jejíž původ sahá do počátku 14. století a která dnes slouží městskému muzeu a románský kostel Nanebevzetí Panny Marie. Cenná je rovněž barokní budova děkanství poblíž kostela.

2.3.6 6. den: Čelákovice – Mělník – celková délka 35 km

Mělník je symbolická nulová kilometráž řeky (počítá se odsud z nuly oběma směry) a také zásadní soutok. Ačkoli má Vltava v místě soutoku větší průtok i délku, tok se i nadále nazývá Labe. Možné místo pro expediční oslavu.

Při soutoku s pravostrannou Jizerou poblíž Staré Boleslavi se prostírají rozsáhlé lesy, v nichž leží i jeden ze zdrojů pitné vody pro hlavní město Prahu, vodárenský komplex Káraný, v provozu od roku 1911. Kromě soutoku Labe s Vltavou se v okolí Mělníka

vlévají též dva pravostranné přítoky regionálního, především turistického a vodárenského významu: říčky Pšovka (protéká Kokořínským dolem a tvoří osu Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko) a Liběchovka. Obě říčky tvoří výrazná hluboká údolí s rozsáhlými luhy.

Kilometráž:

191.50 km Káraný

198.00 km Stará Boleslav

202.50 km Borek

207.00 km Kostelec nad Labem

214.00 km Neratovice

218.00 km Tuhaň

226.00 km Mělník, Starý most

Pozoruhodná místa

Lázně Toušeň

Pozoruhodná je zdejší budova slatinných lázní, vodní mlýn ze 16. století a zbytky vodní tvrze ze století čtrnáctého.

Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Dvě původně samostatná města jsou dnes spojena v souměstí.

Brandýský zámek stojí na místě původního hradu z počátku 14. stol. Dalšími významnými památkami jsou gotický kostel sv. Vavřince s dochovanými freskami, renesanční kostel Obrácení sv. Pavla, mlýn, kamenný most z poč. 17. stol., barokní pivovar postavený K. I. Dienzenhoferem, barokní děkanství a židovský hřbitov. Historické jádro Brandýsa je od roku 1992 městskou památkovou zónou.

Ve Staré Boleslavi se na místě raně středověké hradní akropole nachází románská bazilika sv. Václava založená po roce 1039 knížetem Břetislavem I. s kryptou sv. Kosmy a Damiána v místech, kde byl podle tradice zavražděn sv. Václav a kde bylo několik let také uloženo jeho tělo. Jedná se o naše nejstarší poutní místo. V jejím sousedství stojí románský kostel sv. Klimenta s výjimečnými románskými malbami ze

3. čtvrtiny 12. století. Dalším významným poutním chrámem je raně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z počátku 17. století, ve kterém je uchováváno Palladium země České, milostný obraz Madony. Nedaleko Mariánského kostela se nachází kaple Blahoslaveného Podivena, postavená podle návrhu K.I. Dientzenhofera roku 1738 na místě, kde měl být Podiven, sluha sv. Václava, umučen. Městská brána je pozůstatkem středověkého opevnění z počátku 10. resp. 2. poloviny 14. století, které je jinak dochováno jen částečně na severní straně města. Dále se zde nachází řada barokních budov: Jezuitská rezidence z 2. poloviny 17. století, budova probošství z let 1728–1734 původně podle návrhu K. I. Dientzenhofera či budova kapitulního děkanství z let 1710–1712. Na Mariánském náměstí se nachází secesní budova radnice z roku 1910. Kostely sv. Václava a Nanebevzetí Panny Marie jsou národními kulturními památkami. Historické jádro města je od roku 1992 městskou památkovou zónou.

Neratovice

Ve městě nalezneme zámek ze 17. stol. a barokní a gotické památky.

Mělník

Mělník leží na vyvýšenině v Polabské nížině 30 km na sever od Prahy. Toto starobylé královské věnné město má 20 000 obyvatel a jako centrum zemědělského kraje se proslavilo především pěstováním vinné révy a každoročně pořádanou slavností vinobraní.

Působivou a zdaleka viditelnou dominantou města je zámek, vzniklý postupnými přestavbami románského a gotického hradu, a věž gotického chrámu sv. Petra a Pavla. Dalšími pamětihodnostmi jsou hřbitovní kostel sv. Ludmily z konce 16. století, přestavěný ve století následujícím, renesanční a barokní domy na náměstí a v Palackého ulici a Pražská brána se zbytky hradeb s baštou, vodárenskou věží.

Návštěvníky Mělníka přitahuje pohled ze zámecké vyhlídky, odkud je vidět soutok Labe a Vltavy, památná hora Říp a České středohoří.

2.3.7 7. den: Mělník – Ústí nad Labem – celková délka 56 km

Široké a úrodné Polabí uzavírá soutok Labe s Ohří proti Litoměřicím. Od Lovosic Labe vstupuje do hlubokého kaňonu, zvaného Česká brána (Porta Bohemica), jenz prochází napříč Českým středohořím

Kilometráž:

00.00 km Mělník

20.00 km Roudnice nad Labem

38.00 km Litoměřice

56.00 km Ústí nad Labem

Pozoruhodná místa

Liběchov

Barokní zámek (původně středověká tvrz) s expozicí Náprstkova muzea, kalvárie.

Roudnice nad Labem

Dominantou Roudnice je mohutný zámek. Na skalnatém ostrohu nad řekou původně stával velkolepý hrad, první kamenný hrad v Čechách, který nebyl postaven panovníkem. Byl asi 40 metrů dlouhý a 15 metrů vysoký, jeho zdi byly silné 2 metry a byly zpevněny na severní straně a na nárožích věžicemi. Komplex dále zahrnoval menší užitkové budovy na jih od stavby, obehnané hradbou s opevněnou bránou. Z původního hradu se dodnes dochovalo obvodové zdivo a velký přízemní sál, rozčleněný pozdějšími vestavbami. Hrad byl oblíbeným sídlem většiny pražských biskupů, jedním z nich zde měl být vysvěcen na kněze i Jan Hus. Později byl hrad prodán Janu Smiřickému, který ho začal postupně přestavovat, doplňovat a upravovat. V polovině 16. století přibyla na jihovýchod od hradu nová obytná renesanční budova. Za ní pak bylo přistavěno několik menších objektů spojených s hradem chodbou. Výsledný celek byl poněkud nesourodý, a proto byl Václavem Eusebiem z Lobkovic přestavěn na raně barokní zámek. V této podobě zůstal dodnes.

V Roudnici byl přes Labe vybudován třetí nejstarší kamenný most v Čechách (přes Labe vůbec první), který se však do dnešních dnů nedochoval.

Litoměřice

Pozoruhodné je centrální Mírové náměstí s architektonicky cennou zástavbou. Některé z gotických domů ve městě jsou jedněmi z nejstarších trvale obývaných domů v rámci celé České republiky. Litoměřická radnice byla postavena ve stylu saské renesance, proto na ní najdeme řadu prvků blízkých gotice. Nyní v ní sídlí místní vlastivědné muzeum. Dům „Kalich“, zvaný též „Pod Bání“, patřil Mrázům z Milešovky, kteří byli v 16. století nejbohatší rodinou ve městě. Na střeše domu se nachází zvláštní vyhlídková terasa, známá jako litoměřický kalich. V současnosti zde sídlí Městský úřad v Litoměřicích. Další renesanční dům „Černý orel“ sehrál významnou roli v době povstání panstva proti Ferdinandovi I. v 16. století. Na rozdíl od domu Pod Bání si uchoval původní vzhled se skvostnými sgrafity. Dům „U Pěti panen“ postavil okolo roku 1725 Octavio Broggio, čelný tvůrce litoměřického baroka, pro jednoho ze svých polířů.

Kostel Všech svatých v rohu náměstí je původně gotický. Autorem barokní přestavby je Octavio Broggio se svým otcem Guiliem. U kostela stojí zachovaná gotická městská věž. Kostel Zvěstování Panny Marie představuje vrchol tvorby Octavia Broggia. Ten byl také autorem v jeho blízkosti stojící barokní budovy jezuitského semináře a koleje a minoritského, původně dominikánského kostela sv. Jakuba. Kapucínský kostel svaté Ludmily je dílem Jana Kocha z Ústí nad Labem z roku 1656. Kostel svatého Vojtěcha je zmiňován poprvé již roku 1363. V letech 1703 až 1708 jej barokně přestavěl Octavio Broggio, patrně podle staršího návrhu svého otce Giulia. Další významný architekt, z Prahy povoláný Domenico Orsi, je autorem barokní katedrály sv. Štěpána z let 1664 až 1668. Na stavbě se zřejmě podílel i Giulio Broggio. Biskupství je v Litoměřicích od roku 1655. Součástí biskupství je rovněž barokní biskupská rezidence od Giulia Broggia, barokní kanovnické domky se secesní kulisovou fasádou a věž katedrály, postavená již v novobarokním slohu v letech 1883 až 1889.

Lovosice

Ve městě nalezneme renesanční zámek z 2. poloviny 16. století, stojící na místě bývalé tvrze a barokně přestavěný, barokní chrám sv. Václava, dokončený roku 1745,

nebo barokní kapli sv. Františka Serafinského z roku 1762. Pozoruhodná je secesní radnice postavená na náměstí roku 1907.

Libochovany

Renesanční zámek ze 16. století.

Střekov

Střekov patří mezi nejlépe dochované hradní zříceniny v České republice. Jedná se o přirozenou dominantu a jeden ze symbolů města Ústí nad Labem. Hrad byl vybudován na nepřístupné skále vysoko nad pravým břehem Labe, zhruba 2,5 km jihovýchodně od centra města. Dal ho vybudovat před rokem 1319 Jan Lucemburský k ochraně labské plavby. Téměř celé 14. století byl hrad v majetku rodu Vartemberků. Na přelomu 15. a 16. století byl přestavěn, rozšířeny byly obytné prostory. Roku 1563 hrad přešel do majetku rodu Lobkowiczů, kteří provedli některé další úpravy. Za třicetileté války obsadili hrad v roce Sasové a později Švédové. Po roce 1645 sloužil hrad jako posádka Torstensonovým vojskům. V tomto období také švédská posádka prohloubila a rozšířila koryto Labe, aby umožnila plavbu větších lodí s válečnou kořistí.

Od konce 17. století přestal být Střekov trvale obýván a zůstal opuštěn. V 19. století byl hrad znovu objeven romantiky a obnoven. Dojmy z hradu líčil ve svých dopisech např. Richard Wagner nebo Johann Wolfgang Goethe.

V roce 1992 byl hrad v rámci restitucí vrácen zpět rodu Lobkowiczů. Dnes je soukromou, avšak celoročně veřejně přístupnou kulturní památkou.

Ústí nad Labem

Město Ústí nad Labem bylo těžce postiženo americkými nálety na konci II. světové války a demolicemi v období socialismu. V důsledku toho jsou zachovány jen zbytky historického jádra. Mezi nejvýraznější ústecké památky patří neogoticky přestavěný kostel Nanebevzetí Panny Marie se šikmou věží, upravená hradní zřícenina hradu Střekova a výletní restaurace (zámeček) Větruše. Z moderních staveb je třeba zmínit Mariánský most přes řeku Labe.

2.3.8 8. den: Ústí nad Labem – Děčín – Hřensko – celková délka 36 km

V Ústí nad Labem řeka přibírá levostranný přítok Bílinu; v Děčíně zprava Ploučnici a v Hřensku zprava Kamenici. Úzkým a sevřeným údolím pak *Labe* pokračuje až ke státní hranici s Německem u Hřenska, jež je nejnižším bodem Čech (115 metrů nad mořem). Území České republiky Labe opouští hlubokou roklí tvořenou Labskými pískovci.

Kilometráž:

56,00 km Ústí nad Labem

82,00 km Děčín

95,00 km Hřensko

Pozoruhodná místa

Děčín

Nejvýznamnější památkou je zámek vystavěný na skalním ostrohu nad soutokem Labe a Ploučnice. Jeho dnešní barokní podoba je výsledkem přestaveb gotického hradu ze 13. století. K zámku vede přístupová cesta zvaná Dlouhá jízda – ve skále vytesaná silnice ohraničená z obou stran vysokými zdmi. Zámecké zahrady a parky zasahují i pod skálu, kterou je jako součást cesty parkem prokopán krátký skalní tunel. Dalšími zajímavostmi jsou staré děčínské mosty z 15. a 16. století – Staroměstský most přes Ploučnici a Ovčí můstek – krátké přemostění Jílovského potoka v Podmoklech, charakteristické vysokým klenutím mostního oblouku. Na Masarykově náměstí v Děčíně nalezneme několik historicky cenných objektů barokní kašnou počínaje a měšťanskými domy konče. Nedaleko náměstí najdeme barokní kostel sv. Václava a Blažeje.

2.4 PODKRKONOŠÍ – PODZVIČINSKO

Týden v Podkrkonoší byl jedním z nejnáročnějších výletů. Vyjma údolí Labe je krajina zvlněná a přináší řadu stoupání. Ta sice většinou nebývají dlouhá, ale pro děti jsou poměrně náročná. Výchozím bodem byla obec Mostek, která leží zhruba 10 km severozápadně od Dvora Králové.

Oblast Podkrkonoší, také nazývaná Podzvičinsko, se nachází v těsném sousedství Krkonoš a Českého ráje. Krajinu tvoří podhorská pahorkatina. Severní část náleží do Krkonošského podhůří s nejvyšším vrcholem Zvičina (671 m). Zvičina je dominantou celé oblasti, které dala i její název. Vrchol poskytuje nádherné výhledy, z nichž nejatraktivnější je pohled na panorama Krkonoš. Jih Podzvičinska tvoří Jičínská pahorkatina. Podloží jsou křídové usazeniny s kvalitním pískovcem, který byl a je vyhledávaným kamenickým a sochařským kamenem. Geologicky velmi rozmanité je okolí Lázní Bělohradu, rodiště všestranného přírodovědce Dr. Antonína Friče. Ložiska rašeliny umožnily vznik slatinných lázní. Nejznámější jsou Anenské lázně v Lázních Bělohradě a Velichovky. Oblast náleží do povodí Labe. Labe protéká severovýchodní částí Podzvičinska v okolí Dvora Králové a Kuksu. Na řece je u Bílé Třemešné přehrada s architektonicky velmi působivou hrází ze začátku 20. století. Zbytek odvodňují říčky Bystřice a Javorka. Obě vytvářejí malebná údolí v místech, kde si prorazily cestu Chlumpy. Ráz krajiny dotvářejí i četné rybníky, z nichž nejznámější je Vřešťovský. Původní podhorské pralesy byly ve středověku vykáceny a nahrazeny především smrkovými porosty. Velice rozsáhlý a kompaktní lesní celek, tak zvaný Les Království, se nachází na Královédvorskú.

I když není na Podzvičinsku žádná velkoplošná chráněná oblast, nacházejí se zde četné přírodní památky (např. Sýkornice, Byšičky, Miletínská bažantnice, Černá louka, Vřešťovská bažantnice, Kamenná hůra nebo Čertovy hrady).

2.4.1 1. den: Mostek – Les Království – Dvůr Králové – Betlém – Stanovice – celková délka 27 km

Začátek cesty vede z mírného kopce po silnici k mostu přes Labe, odkud podél Labe pokračujeme až k přehradě Království.

Přehrada Les Království (přehrada Bílá Třemešná, Těšnov) patří k nejkrásnějším vodohospodářským stavbám v republice. Jejím hlavním účelem je zmírnění průchodu velkých vod a částečná ochrana území pod hrází. Hráz byla vybudována v letech 1910–1919, je dlouhá 224 m a 41 m vysoká. Na hrázi se nacházejí dvě brány tvořené vždy ze dvou věží. Na pravém břehu se nachází dům hrázného s dominantní věží s cimbuřím. Na stavbu byl použit královédvorský pískovec. V roce 1920–1923 byla v údolí pod přehradní hrází postavena malá vodní elektrárna. Dvě turbíny typu Francis mají celkový instalovaný výkon 1,12 MW. Od roku 1964 je přehrada Les Království národní technickou památkou.

Od přehrady pokračujeme po cyklostezce podél Labe do Dvora Králové. Po prohlídce města vyjíždíme dále, na návštěvu zoologické zahrady jsme vyčlenili zvláštní den.

Dalším cílem je Braunův Betlém, vydáváme se proto jižním směrem a za městem opouštíme údolí Labe. Nejprve jedeme jeho úbočím po červené turistické značce, závěrečné stoupání na vrchol hřebene k Betlému absolvujeme po silnici. Celkem bylo nutno vystoupat téměř 200 výškových metrů.

Betlém vytvořil Matyáš Bernard Braun se svými žáky v letech 1723–1733. Jedná se o soubor přírodních soch, tesaných do kamene přímo v terénu. Název celého souboru přírodních soch je odvozen od ústředního díla. Braunův Betlém je na seznamu sta nejohroženějších památek UNESCO.

2.4.2 2.den: Mostek – Pecka – Zvičina – Mostek – celková délka 27 km

Co do celkové délky je trasa opět spíše kratší, zahrnuje však náročná stoupání.

Vyjíždíme z Mostku západním směrem do obce Pecka, nad níž stojí stejnojmenný hrad. Návštěvníci se zde mohou dozvědět řadu zajímavostí o Kryštofu Harantovi, jemuž hrad v 17. století patřil, poutavá je i expozice věnovaná historii hradu a městečka. Za zhlédnutí stojí i expozice věnovaná útrpnému právu (středověká mučírna) a středověká černá kuchyně, která přiblíží návštěvníkům tehdejší přípravu pokrmů. Ve zrekonstruovaných hradních sklepeních mohou návštěvníci navštívit i galerii moderního sochařského umění. Hrad nabízí z několika vyhlídek nádherné pohledy na Krkonoše, hrady Kumburk a Bradlec, vrch Zvičinu a celkově malebné okolí Pecky.

Z Pecky se vydáváme zpět východním směrem, kde nás čeká nejnáročnější část výletu – stoupání na vrchol Zvičiny, která je dominantou celého kraje. Zvičina je nejvyšším vrchem Zvičinsko-kocléřovského hřbetu, podřazeného celku Krkonošského podhůří. Její vrchol leží v nadmořské výšce 671 metrů, přibližně 0,5 km od stejnojmenné vsi. Zvičina je významným turistickým cílem a křižovatkou turistických cest. Na vrchu stojí barokní kostel sv. Jana Nepomuckého z roku 1706 a Raisova turistická chata s vyhlídkou. Zvičina a její blízké okolí nabízí výhled do České tabule, na Krkonošské podhůří a Krkonoše.

Ze Zvičiny se již vracíme nejkratší cestou po silnici do Mostku.

2.4.3 3. den: Úpice – Babiččino údolí – Česká Skalice – celková délka 21 km

Po výjezdu na Zvičinu, který byl nejnáročnějším bodem programu celého pobytu volíme kratší odpočinkovou trasu v nenáročném terénu.

Po přesunu auty zahajujeme výlet v městečku Úpice. Celá trasa až do České Skalice vede údolím Úpy, zprvu po silnici, v převážné části potom po zpevněných lesních cestách. Stoupání se zde prakticky nevyskytují.

Hlavním lákadlem výletu je vedle příjemné krajiny průjezd oblastí Babiččina údolí u Ratibořic před Českou Skalicí. Postupně navštívíme řadu míst spjatých s „Babičkou“ Boženy Němcové – Viktorčin splav, Staré bělidlo, pomník „Babička s vnoučaty“, Panský hostinec, pomník babičky, Rudrův mlýn a Ratibořický zámek s hospodářským dvorem, kde rodina Panklova žila.

Výlet končíme u Vodní nádrže Rozkoš v sousedství České Skalice.

2.4.4 4. den: Dvůr Králové – Kuks – Dvůr Králové – celková délka 21 km

Opět výlet po trase bez převýšení, cílem je prohlídka barokního areálu v Kuksu.

Jedinečný barokní komplex byl založen F. A. Šporkem, jeho stavba byla zahájena r. 1692 (G. B. Alliprandi). Nejprve byla vybudována lázeňská budova při léčivých pramenech, roku 1695 byly již lázně v provozu. Na druhém břehu Labe byl postaven špitál s kostelem Nejsvětější Trojice a kryptou. Autorem souboru soch před kostelem je M. B. Braun.

V objektu Hospitalu můžeme navštívit v nově zřízené Galerii F. A. Šporka stálou expozici Bořka Šípka a další umělecké expozice s vystavenými exponáty Jiřího Netíka, Moniky Abbott, Petra Císařovského a dalších umělců.

2.5 ČTYŘMI SVĚTOVÝMI STRANAMI NA KONEC ČESKA

Zajímavým způsobem poznávání našeho území je putování po jeho geografických extrémech. Nejsevernější, nejjižnější, nejzápadnější a nejvýchodnější bod České republiky jsou čtyři lákavé turistické cíle, k jejichž dosažení nám stačí horské nebo trekové kolo s letní výbavou. Je vhodné mít GPS přístroj k přesnému zaměření lokace, ale není to nezbytné. Nutná je především mapa, a to co nejpodrobnější. Ideální je zelená

mapa KČT dané oblasti v měřítku 1:50 000. Tyto mapy jako jediné obsahují i čísla hlavních hraničních kamenů.

O hraničních kamenech

Hraniční body jsou vyznačené v terénu hraničními kameny. Systém značení českých hranic je poměrně důmyslný. Státní hranice jsou vyznačeny čtyřmi různými druhy hraničních kamenů. Těch nejběžnějších, které mají rozměr základny 20 x 20 cm a nadzemní výšku kolem 40 cm, jsou desetitisíce, a nazývají se mezilehlé hraniční kameny. Dochází-li k lomu hraniční čáry, je lom vyznačen tzv. hlavním hraničním kamenem, jehož rozměry jsou 25 x 25 cm a nadzemní výška necelý metr. Dalšími jsou tzv. základní kameny, které dělí státní hranici na jednotlivé úseky a jsou od sebe vzdáleny přibližně 25 km a jejich rozměry jsou 30 x 30 x 180cm. Jelikož kameny bývají zapuštěny do země až půl metru, nadzemní část lze u hlavních kamenů předpokládat kolem 130 cm. Nejvýznamnějšími jsou trojmezí hraniční monolity, vysoké 215 cm a mají tvar trojhranného jehlanu, spolu s podstavcem 70 x 70 cm dosahují nadzemní výšky 240 cm. Hraniční kameny jsou číslovány. Mapy KČT obsahují čísla některých důležitých hraničních kamenů, což nám může usnadnit orientaci v terénu při hledání toho opravdu místa.

Často se setkáme se ztotožňováním nejvýchodnějšího a nejzápadnějšího bodu s hraničními trojmezími. Ani v jednom případě se tyto body neshodují.

2.5.1 Nejvýchodnější bod ČR a trojmezí Česko / Polsko / Slovensko

Nejvýchodnější bod ČR bývá často zaměňován s trojmezím Česko/Polsko/Slovensko u Hrčavy. Ve skutečnosti leží ale nejvýchodnější bod o několik kilometrů severněji. Obec Bukovec, do jejíhož katastru nejvýchodnější bod spadá, je zároveň nejvýchodnější obcí ČR. Před několika lety obec vybuodovala naučnou stezku, která vede přímo k tzv. east pointu. Začátek této stezky (zelená turistická značka) najdeme hned u bývalého silničního přechodu Bukovec–Jasnowice. Po naučné stezce pokračujeme asi 1 km, až dojedeme k ceduli označující nejvýchodnější bod. Je třeba najít blízký hraniční kámen I/2b. Ten leží několik metrů od potoka Oleška.

Druhá možnost je překročit zmíněným hraničním přechodem hranice do Polska a pokračovat po silnici č. 943 asi 300 metrů a pak kolmo odbočit přes loučku do lesa k potoku. Po přibližně 100 metrech jsme u cíle. Hraniční kámen se nachází na severní straně potoka. Primát nejvýchodnějšího bodu tedy patří Bukovci, ale ze své odlehlosti těžší i přilehlá Hřčava. Honosí se titulem nejvýchodnější obec, je v celé ČR nejvzdálenější od Prahy a kousek odsud leží trojmezí Česko / Polsko / Slovensko. To je velice dobře vyznačeno turistickými trasami, chceme-li však být důslední, nespokojíme se s žulovým hranolem na Trojmezí, ale sejdem k přilehlému potoku, uprostřed jehož koryta je samotný trojbod.

Faktografické údaje:

Hraniční kámen číslo *I/12 b*

49° 33' 02.10521"N (severní šířka)

18° 51' 33.31399"E (východní délka)

Geocaching v okolí nejvýchodnějšího bodu:

Nejvýchodnější bod ČR / The eastest point of CR GC1DP3G

N 49° 33.027 E 018° 51.544

Trojmezí / Three borders GCPVDW

N 49° 31.036 E 018° 51.061

Hřčava – nejvýchodnější obec GC1E9C0

49° 31.250 E 018° 49.930

2.5.2 Nejsevernější bod ČR, nejsevernější obec

Výchozí bod je nádraží Mikulášovice, kam se dá dojet vlakem. Pokračujeme směr Lobendava. Na webové stránce Lobendavy sice najdeme zmínku, že se jedná o nejsevernější obec republiky, ale nic o nejsevernějším bodu. Z Lobendavy pokračujeme podle cedulí po silnici stále na sever přes obec s příznačným názvem Severní. Mineme nejsevernější autobusovou zastávku a nejsevernější budovu. Zde končí asfaltová cesta.

Sledujeme zelenou značku a po šotolině dojedeme na hraniční přechod Lobendava–Steinigtwolmsdorf. Na hraničním přechodu máme dvě možnosti. Buď pokračovat po dobře sjízdné cestě do Steinitzwolmsdorfu, což je delší a ztratíme nastoupanou výšku, nebo se vydat úzkou stezkou přímo po hranici. V prvním případě dojedeme do obce, zde odbočíme doleva. Po třech kilometrech dojedeme k restauraci Waldhaus. Nejsevernější bod leží o 700 metrů jižněji. Odbočíme vlevo, dokud nenarazíme na hranici, značenou cedulemi. Druhá cesta stezkou podél hranice, která měří asi dva kilometry, je sjízdná pouze z jedné třetiny. Nejsevernější bod je dobře označen plechovou turistickou cedulí a cedulí vsetínských turistů se souřadnicemi, na německé straně najdeme ještě trasovací tyč a naučný panel v němčině. Je zde dokonce německá tzv. vrcholová kniha, kam se můžeme zapsat. Samotný bod vyznačuje hraniční patník číslo 2/40.

Faktografické údaje:

Hraniční kámen číslo 2/40

51°3'20.878"N, 14°18'58.02"E

Geocaching v okolí nejsevernějšího bodu:

Skrýš č. GCPZYG, název Go to North!

N 51° 03.303 E 014° 18.791, nachází se několik desítek metrů od hraničního kamene.

Pokud zvolíme cestu přes Steinitzwolmsdorf, po cestě narazíme na další tři cache, které se nacházejí na posledních 5 km na území Německa:

Sieben Linden   GC1D3B3

N 51° 03.674 E 014° 20.077

Die Insel   GC1T58M

N 51° 03.705 E 014° 20.750

The Second Northernmost Cache   GCXAJY

N 51° 02.842 E 014° 19.615

2.5.3 Nejzápadnější bod ČR a trojmezí Česko / Sasko / Bavorsko

Nejzápadnější bod ČR je ze všech nejutajenější, nevešel se ani na příslušnou mapu KČT. Z české strany se k němu dá dostat pouze pěšky hustými porosty. Cyklisté proto musí volit obchvat Německem, kam lze vjet u Aše, nebo raději na Trojmezí Česko / Sasko / Bavorsko. Právě s ním bývá nejzápadnější bod často mylně zaměňován. Z Trojmezí se pustíme po německých kvalitně značených cyklostezkách směrem na jih a kopírujeme českou hranici. Poté, co mineme Französengrab a Bärenschacht, sjíždíme z kopce k Újezdskému potoku (Mähringbach), přes který vede zřetelný most. Těsně před ním je odbočka doleva směrem k hranici. Sledujeme tuto lesní cestu, která mírně stoupá a po 150 metrech odbočíme vpravo dolů k chovným rybníčkům a k lesním chatkám. Na opačné straně rybníčku nemůžeme minout náš cíl, který poznáme podle zřetelného hraničního kamene z roku 1844. Samotný nejzápadnější bod se nachází několik metrů od kamene uprostřed soutoku dvou potoků.

Doporučený okruh: Aš – Hranice – Trojmezí – Aš

Faktografické údaje:

Nejzápadnější bod ČR – podle informací Ministerstva vnitra ČR

Hraniční kámen číslo 9 z roku 1844

severní šířka 50° 15' 08,64819''

východní délka 12° 05' 26,12779''

2.5.4 Nejjižnější bod ČR

Cestu k nejjižnějšímu bodu začneme jižně od Vyššího Brodu, ve Studánkách. Zde najdeme modrou značku, která vede dobrou lesní cestou jihovýchodním směrem, a po několika kilometrech dorazíme k rozcestníku Radvanov. V tomto místě modrou značku, která pokračuje do Mlýnce, opustíme a pokračujeme jižním směrem. Cesta zde již není zcela patrná. Teoreticky by k nejjižnějšímu bodu měla vést žlutá značka, ale značení je zde nedostatečné a je lepší si stanovit podle mapy azimut, nebo použít kompas. Vyjedeme přes pastviny přesně jihozápadním směrem (azimut 225) a držíme se zhruba

uprostřed mezi lesem po pravé i levé straně. Cesta bude stále méně patrná, až se promění ve stezku a nakonec zmizí úplně. Po 2–3 kilometrech uvidíme před sebou zarostlý remízek, kopírující hranici. Hned za ním se z hustého porostu dostaneme na upravenou louku, která se již nachází v Rakousku. Sjedeme několik desítek metrů z kopce k lesu a Hraničnímu potoku a jsme na místě. Nejjižnější bod se nachází uprostřed potoka vedle hraničního kamene číslo II/64.

Druhá přístupová trasa vede z rakouské osady Rading po pohodlné cestě k Švédským šancím (jde o patrné terénní vyvýšeniny).

Faktografické údaje:

712 m n.m.

Hraniční kámen číslo II/64

48°33'7.448"N, 14°19'59.43"E

2.5.5. Další doporučené význačné body:

Trojmezí Česko / Německo / Polsko

Trojmezí Česko / Dolní Rakousko / Horní Rakousko – barokní hraniční kámen

Trojmezí Čechy / Morava / Rakousko u Slavonic

Trojmezí Čechy / Morava / Kladsko resp. Slezsko, vrchol Králického Sněžníku – nelze na kole

Trojmezí Morava / Slezsko / Kladsko u Smrku v Rychlebských horách

Nejvyšší hora ČR – nelze na kole

Nejvyšší hora Moravy – Praděd

Nejnižší bod ČR – Hřensko

Soutoky velkých řek

2.5.6. Nejvyšší hory velkých pohoří dosažitelné na kole

Jeseníky – Praděd

Krušné hory – Klínovec

Český les – Čerchov

Novohradské hory – Kamenec

Beskydy – Lysá hora

Brdy – Tok, Praha

Šumava – Javor

Českomoravská vrchovina – Devět skal

Jizerské hory – Smrk

Lužické hory – Luž

ZÁVĚR

Nejedná o univerzální návod, jak vést děti k tomu, aby měly rády svou vlast, poznávaly ji a vytvářely si vlastní kulturní identitu. Jde o osobní zkušenost, prověřenou několikaletou praxí, a byla bych ráda, kdyby dalším pedagogickým pracovníkům a rodičům posloužila jako inspirace a zdroj nápadů, jak se podobná akce dá uspořádat a zorganizovat. Za nejcennější považuji vlastní zkušenost, která je autentická. Chtěla bych vzkázat všem, kteří by chtěli podobné výlety uspořádat, že je nutné vždy přistupovat individuálně k dané skupině dětí a především si uvědomit, co tím chceme dokázat. V našem případě šlo nejen o to, ukázat dětem zajímavá a kulturně historicky významná místa, důležitým faktorem bylo probudit v dětech zájem o vlastní zem, vlastní potřebu ji poznávat nejen v rámci školy nebo letního tábora. Tato zkušenost jim zůstane po celý život a jsem přesvědčena, že pozitivně ovlivní jejich osobnostní rozvoj, sociální postoje a celkový přístup k životu. Myslím si, že tento cíl se nám podařilo z velké části naplnit.

Co se nám podařilo splnit, byla kritéria nenásilného poznávání a vzdělávání. Navštívili jsme zvolené cíle. Podařilo se zvýšit povědomí dětí o kulturně historických památkách naší země. Dětem se navštívené cíle líbily, bylo jich přiměřené množství, a tak mohu konstatovat, že tato část našeho plánu byla naplněna.

Chyby v plánu našeho programu vidím v určitém přecenění sil dětí. Při přípravě je nutno počítat s tím, že přestože trasy nejsou příliš dlouhé, s postupujícím časem budou děti stále unavenější a unavenější a bude nutný častější odpočinek. Vzhledem k tomu, že jsme s tímto faktorem nepočítali, docházelo občas k situacím, že jsme museli učinit nepředpokládanou přestávku a nechat děti odpočinout, případně si chvíli hrát, aby další cesta pro ně byla zábavou a ne utrpením. Tyto přestávky narušily náš připravený harmonogram a bylo nutné částečně improvizovat, abychom splnili všechny vytyčené cíle. Proto je nutné s tímto počítat a fyzickou námahu naplánovanou na každý den postupně zvolna snižovat.

Děti nenásilnou formou získají mnohé vlastivědné znalosti. V praxi jsme si ověřili, že tímto způsobem nabyté vědomosti jsou pro děti mnohem dlouhodobější a trvalejší než poznatky získávané během tradiční výuky ve škole. Vědomosti děti získávaly přímou

účastí, památky si mohly samy důkladně prohlédnout a osahat na vlastní kůži, což znalostem dává prostorovější rozměr než suchopárné teoretické údaje získávané z učebnic. V tomto získávání a ukládání vědomostí o historii a kultuře naší země vidím jeden z největších kladů celého projektu a z vlastní zkušenosti mohu podobnou přirozenou a nenásilnou formu výchovy a vzdělávání jen doporučit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BRYCH, V., RENDEK, J.: České hrady, zámky a tvrze. Praha 2006

ELSINGER, R. a kol.: Heimatbuch Nikolsburg. Kulturverein Nikolsburg in Wien. Vídeň 1987

FLOUSEK, J., HARTMANOVÁ, O., ŠTURSA, J., POTOCKI, J.: Krkonoše. Přírodahistorie-život. 1. vyd., Nakladatelství Miloš Uhlíř – Baset Praha 2007. ISBN 978-80-7340-1047.

KLENOVSKÝ, J.: Židovské památky Mikulova. 2. vyd. Regionální muzeum Mikulov 2000. ISBN-80-85088-09-6.

KORDIOVSKÝ, E., DANIHELKA, J.: Brána do kraje. 1. vyd. Pro Okresní úřad Břeclav vydalo Regionální muzeum Mikulov 1999. ISBN 80-85088-08-8.

KORDIOVSKÝ, E.: Lednicko-valtický areál. Břeclav 1998

KORDIOVSKÝ, E. a kol.: Městečko Lednice. 1. vyd. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2004. ISBN 80-7275-055-0.

KORDIOVSKÝ, E. a kol.: Město Valtice. 1. vyd. Pro Město Valtice vydalo nakladatelství Moraviapress Břeclav 2001

MAJZLÍK, D., KIBIC, K.: Vývoj architektury v renesanci a baroku. 1. vyd. Vydavatelství ALFA Bratislava 1992. ISBN 80-05-01024-9

MELICHAROVÁ, J.: Šumava. Průvodce. 2. vyd., Olympia Praha 1973

MUK, J., ŠAMÁNKOVÁ, E. a kol.: Abeceda kulturních památek ČSSR. Praha 1985

NEKUDA, V. a kol.: Břeclavsko. 1. vyd. Muzejní spolek v Brně, Brno 1969

NEZHODOVÁ, S.: Židovský Mikulov. Brno 2006

POCHE, E. a kol.: Umělecké památky Čech I-IV. Praha 1977-1982

RICHTER, V.: Mikulov. 1. vyd. Brno 1971

SEDLÁČEK, A.: Hrady, zámky a tvrze Království českého I-XV. Praha 1882-1927

SEIFERT, T.:Nikolsburg. A. Bartosch, Mikulov 1937

ZEMEK, M., NEKUDA, V. a kol.: Valtice. 1. vyd. Muzejní spolek v Brně a MěNV
Valtice. Brno 1970